

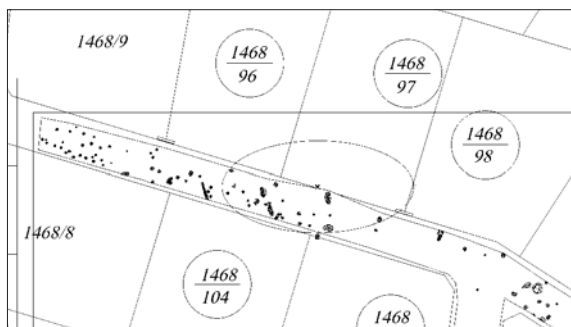
Mladoneolitické kostrové hroby v Pečkách, Kolíně a Sánech

Miloš Vávra – Zdeněk Beneš – Dražen Štátný

Kolínské Polabí představuje v naší pravěké oikumeně jednu z důležitých sídelních oblastí a díky své výhodné poloze plnilo i úlohu komunikačního uzlu na východním okraji středních Čech ohraničeném pásmem nejsevernějšího výběžku Železných hor (oblast 7b: Kolín – Český Brod; Pavlů – Zápotocká 1979, 287). Důsledným dozorem při rozsáhlých i drobných stavebních zásazích, které jsou hlavní náplní terénní činnosti pracovníků ÚAPPSC a dalších institucí, se podařilo výrazně rozšířit pramennou základnu nejen pro poznání nejstarší zemědělské civilizace. Našimi nedávnými záchrannými výzkumy jsme podchytili z období mladého neolitu až časně eneolitu část kostrového pohřebiště v Pečkách (šest kostrových hrobů: Vávra 2010; Vávra, M. – Štátný, D. 2014) a nově k nim přibyly dva hroby z Kolínska a Poděbradska. Jeden pochází přímo z Kolína (Beneš 2013) a další z povodí dolní Cidliny (Sány: Kos 2013; Vávra et al. v tisku). Nově získané hrobové celky obsahují převážně keramiku obecně lengyelských rysů, která zčásti navazuje i na předchozí hmotnou domácí tradici lidu s vypíchanou keramikou.

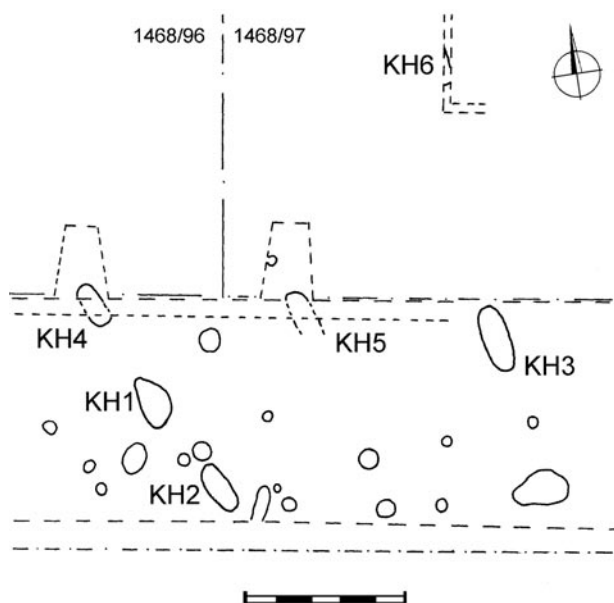


Obr. 1. Mapa s mladoneolitickými až časně eneolitickými pohřby na Kolínsku. 1. Pečky, staveniště Kandie; 2a. Kolín, návrší Hroby; 2b. Kolín, za chemickou továrnou; 2c. Kolín, obchvat (rondel 2); 3. Nová Ves I (u žel. zastávky); 4. Sendražice u Kolína (v obci); 5a. Sány, u hřbitova; 5b. Sány, Družstevní ul.



Obr. 2. Pečky, výřez plánu staveniště RD Kandie z r. 2007. Elipsa: pohřebiště z mladého neolitu v cestě B a v okolí

Obr. 3. Pečky, staveniště RD Kandie, 2007–2011; odkrytá část pohřebiště s kostrovými hroby KH 1 – KH 6 v cestě B a na stavebních parcelách



V první polovině dvacátého století zachránili nejdůležitější mladoneolitické hrobové soubory na Kolínsku MUDr. F. Dvořák (1936, Kolín, Nebovidy; *Stocký* 1926, tab. LX; Sendražice) a na Poděbradsku pak J. Hellich (Sány: *Hellich* 1922/23). Komplexně je v publikaci o neolitických pohřbech v Čechách vyhodnotila M. Zápotocká (1998, Taf. 112, 117–119), která je klade na závěr vývoje kultury s vypíchanou keramikou (V. fáze StK, Kolín, Sendražice, Sány) a do lengyelské kultury (MMK I–II, Nebovidy; *o. c.*, Taf. 126:2).

PEČKY

V letech 2007–2011 jsme v Pečkách, okr. Kolín, uskutečnili několik záchranných akcí na staveništi rodinných domů v místní části Kandie. V roce 2007 výzkum probíhal v předstihu před budováním kanalizací v cestách (Vávra 2010; Vávra – Šťastný 2014). Nová výstavba měla v první etapě plochu zhruba 250 × 200 m. Nachází se jižně od železniční trati na jihovýchodním okraji města, na mírném svahu nakloněném k východu do mělkého a širokého údolí říčky Výrovky (197–194 m n. m.). V roce 2009 pak provedlo v cestách jižně od námi sledované plochy záchranný výzkum Archeocentrum, o. p. s. (*Hložek* 2010). Při obou zdejších velkých terénních akcích nebyly s výjimkou předkládaných kostrových hrobů doloženy žádné neolitické sídlištní objekty ani další datovací nálezy.

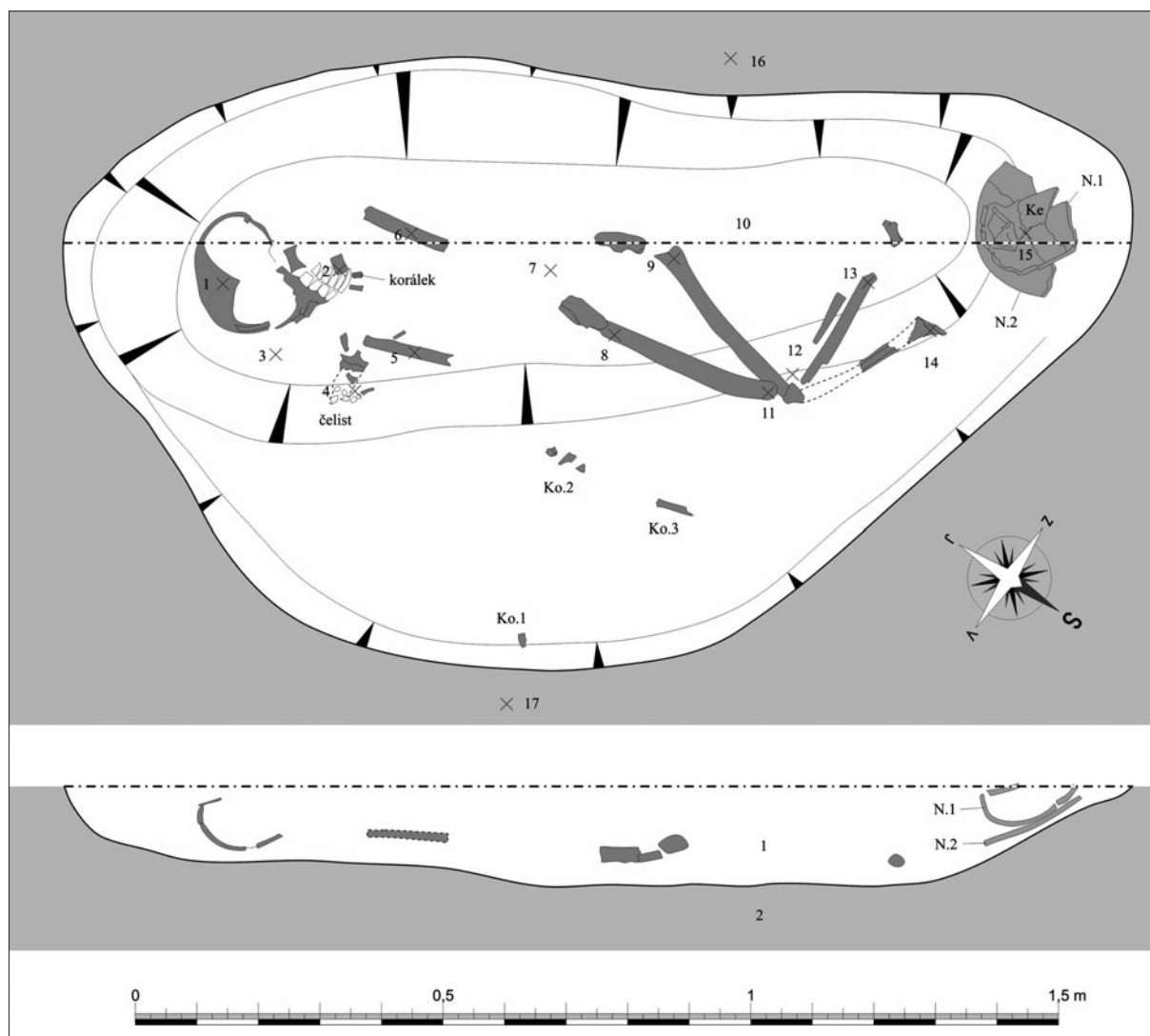
Z jiné části města, a to z okraje dnešní severozápadní zástavby, pocházejí z rýhy vodovodu v prodloužení Nymburské ulice v r. 2008 zatím nejstarší doklady neolitického osídlení (obj. 1, kultura s lineární keramikou; Vávra – Beneš – Šťastný 2014). Z katastrálního území obce jsou rovněž uváděny sídlištní nálezy kultury s vypíchanou keramikou (*Stocký* 1926, 168).

Na staveništi RD Kandie jsme v r. 2007 v západní části cesty B (nyní ul. U Kandie, ppč. 1468/18; obr. 2 a 3) odkryli mezi sídlištními objekty únětické a mohylové kultury tři kostrové hroby, v roce 2008 další dva hroby porušené rýhou pro elektrický kabel a poslední hrob částečně zachytili v r. 2011 při výstavbě domu na ppč. 1468/97.

Pečky, kostrový hrob KH 1, objekt 516, r. 2007 (obr. 4; 5; 21)

Hrobová jáma zachycena po skrývce celá, mělká, nepravidelně oválného tvaru, na V straně s mělkým stupněm (173 × 100 cm, hl. 16 cm). Na podélném profilu J–S s plochým dnem. Orientace jámy: delší osou JJV–SSZ. Výplň: 1. tmavší hnědá hlinitá; 2. podloží: jemný písek až šterkopísek.

Na dně spočíval nekompletní *skelet dospělého jedince* na pravém boku, v anatomickém uspořádání, orientace JJV (lebka)–SSZ. Kostí byly středně až špatně zachovány, společně s nálezy poškozeno při skrývce. Pohlaví a věk: žena, matusus I–II (45–55 let; *Beran–Cimbůrková* 2016). Lebka (na J) na pravém spánku s pohledem k VSV; horní část těla na pravém boku (podle obou zachovaných humerů), dolní polovina na pravém boku. Lebka zachována z jedné poloviny, ve vzdálenosti do 18 cm k S ležel zlomek dolní (?) čelisti se svisle až vodorovně umístěnými zuby. Hrudník se nedochoval, ramenní kosti téměř rovnoběžné. Dva vodorovné zlomky pánve byly anatomicky propojeny s femury. Nohy pokrčené v kolenou, kde se navzájem překrývaly. Pravá noha v kolenou nejvýše, mírně pokrčena.



Obr. 4. Pečky 2007. Kostrový hrob KH 1 (objekt 516), půdorys a profil

Od zlomku pánve femur stoupal ke kolenu. Šikmá tibia zachována jen částečně a klesala ke zlomku patní kosti (k nádobám). Levá noha ostře skrčena v kolenu, femur ke kolenu mírně stoupal. Z holenní části byla více zachována mírně šikmá tibia klesající ke zbytku chodidla a s ní rovnoběžný zlomek fibuly. Nejnižší byl zlomek patní kosti.

Výbava a přídavky: větší zlomek drtidla s rovnou pracovní plochou vyzvednut při skrývce (rozměry 153 × 84 × 102 mm). U dolní čelisti zachyceny dva korálky (kostěný a mramorový) a u samostatného zlomku lidské čelisti SV od lebky se vyskytoval zvířecí zub. U chodidel v SZ části jámy ležely dvě do sebe vložené původně celé, po skrývce jen částečně zachované a rekonstruovatelné nádoby.

Dva korálky u dolní čelisti. Kostěný byl zhotoven z kořene spodního řezáku tura (pravděpodobně tura domácího, *Bos taurus*; Kyselý 2016) s malou podélnou nepravidelnou dřeňovou dutinou bez umělé úpravy, válcovitý, Ø 7,5/9 mm, dl. 12 mm, na povrchu světlehnědý (obr. 5:3). Druhý byl krátký z původně bílého jemnozrnného krystalického vápence (rozpadlý při vybírání), válcovitý s jedním šikmým bokem, Ø 7,5 mm, dl. max. 5 mm (obr. 5:4).

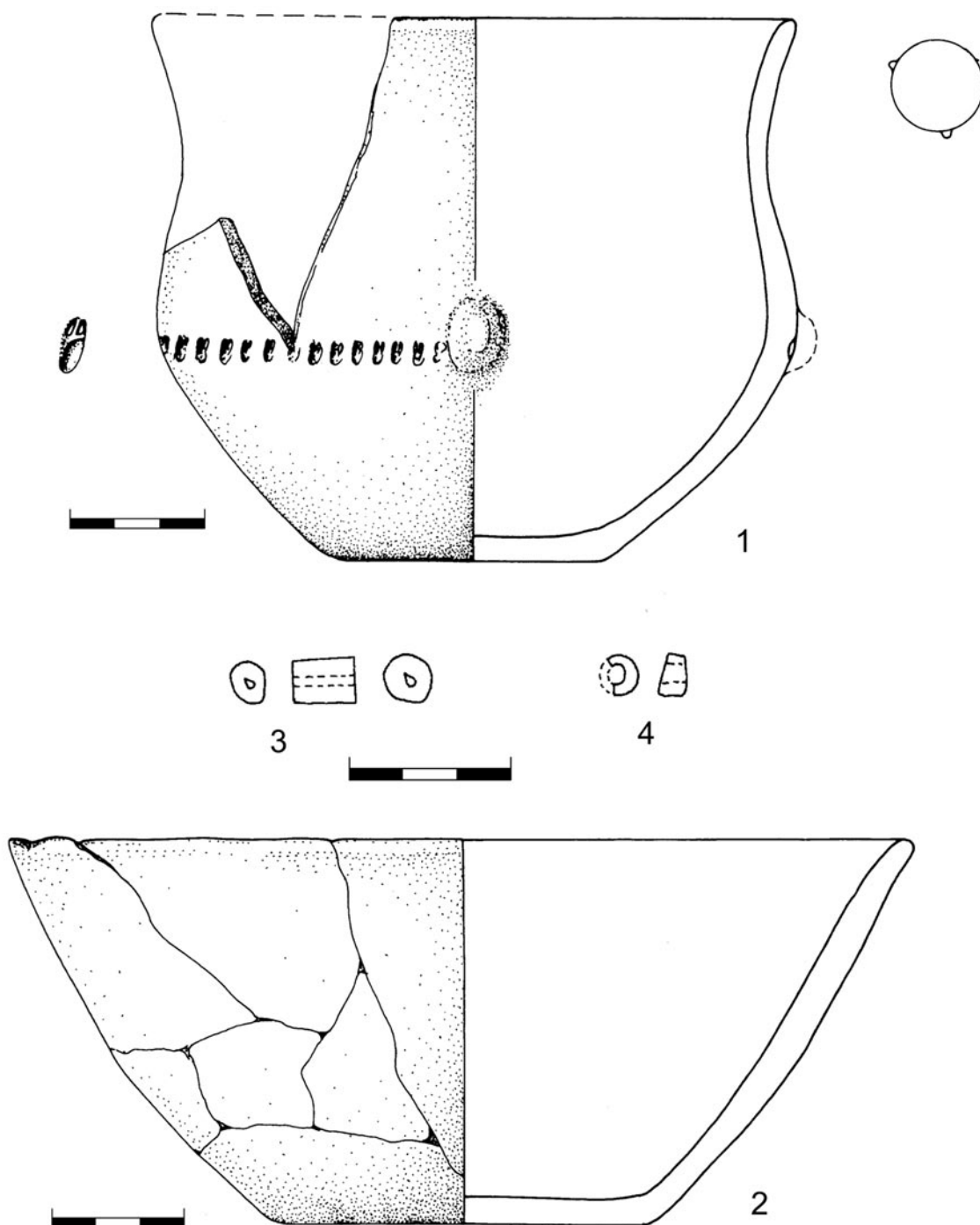
Na SV od lebky u zubů z posunutého zlomku lidské čelisti ležel neopracovaný zvířecí zub (řezák psa, *Canis familiaris*; Kyselý 2016).

Nález 1. Výše leželo na boku torzo hrncovité nádoby, na výduť se třemi oválnými pupky a pásem samostatných svislých trojvpichů (nádobka po skrývce ve střepích, zachována z jedné třetiny, slepeno). Hlína: plavená písčitá; povrch: hlazený; barva: vně světle až tmavě hnědá, lom a uvnitř tmavě hnědý. Rozměry: Ø okraje 140 mm, Ø dna 60 mm, výška 121 mm (obr. 5:1).

Nález 2. Níže mírně šikmo stála klenutá mísa (zachovaná zhruba z poloviny, slepeno). Hlína: písčitá s kamínky a příměsí slídy; povrch: hlazený, podstava vně zdrsňena užíváním; barva: vně a uvnitř tmavě hnědá, lom hnědý; rozměry: Ø okraje 202 mm, Ø dna 84 mm, výška 85 mm (obr. 5:2).

Uložení: ÚAPPSC, č. sáč. PE 76–96.

Datování: V. fáze StK.



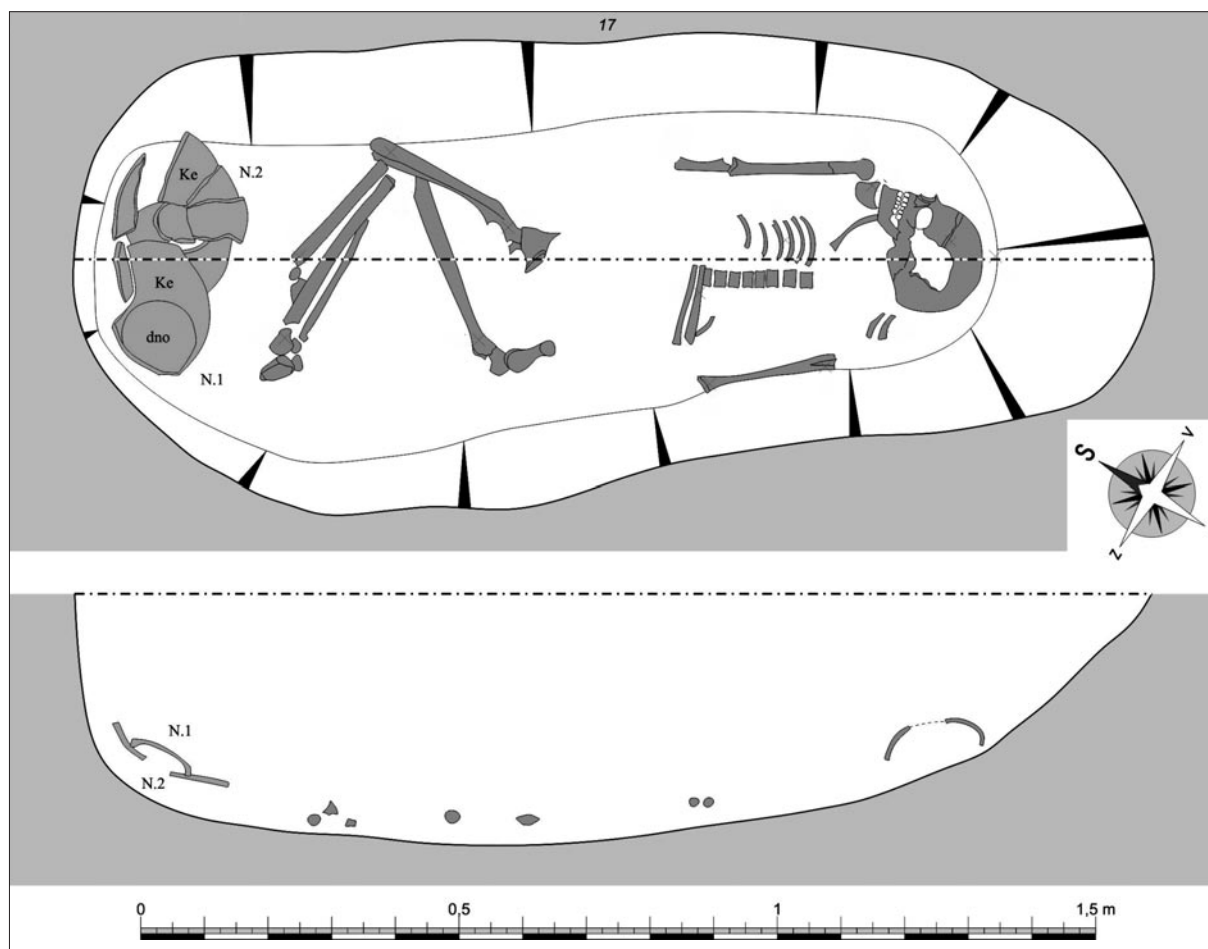
Obr. 5. Pečky, hrob KH 1, nálezy: 1–2 – nádoby; 3 – kostěný korálek; 4 – mramorový korálek.
Kresba M. Vávra a I. Vajglová: obr. 5, 7, 9, 12–14, 16

Pečky, kostrový hrob KH 2, objekt 517A, r. 2007 (obr. 6–7; 22)

Hrobová jáma celá a hlubší (nepoškozeno), oválný tvar (169 × 73 cm, hloubka do 39 cm). Orientace: delší osou JV–SZ. Popis vrstev: 1. tmavší hnědá písčitá hlína, středně ulehlá; 2. tmavší hnědá písčitá hlína promíchaná se skvrnkami světle okrového jemného písku, středně ulehlá; 3. podloží: okrově hnědá sprašová hlína, středně ulehlá; 4. podloží: světle okrový jemný písek, kyprý.

Na dně jámy **lidský skelet** s přídávky. Pohlaví a věk: žena, maturus I–II (45–55 let; Beran-Cimbůrková 2016). Kostřina z větší části zachována, kosti anatomicky uspořádané (některé kosti úplně zanikly). Orientace JV–SZ.

Lebka (na J), celá, na pravém spánku s pohledem k SV. Horní část těla nejspíše na pravém boku, levá horní končetina zalomena v pravém úhlu a částečně zachovaným předloktím překrývá žebro a páteř, pravá horní končetina natažená podle těla, dolní část těla na pravém boku (nohy skrčené v kolenou). Hrudník zachován převážně na pravé



Obr. 6. Pečky 2007, plán kostrového hrobu KH 2 (objekt 517A), půdorys a profil

straně (6 obloukovitě anatomicky uspořádaných žeber a část páteře). U delších stěn jámy ležely téměř rovnoběžné ramenní kosti, z pravého předloktí zachycena část ulny. Pánev (vodorovně) ve dvou zlomcích anatomicky propojených s femury. Nohy ostře skrčené v kolenou, kde se při pohledu shora křížily. Pravá noha v kolenou nejvýše se opírala o V stěnu jámy. Od zlomku pánve femur ostře stoupal ke kolenu. Šikmá tibia zakrývala pod ní ležící fibulu. Obě kosti ostře klesaly k částečně zachovanému chodidlu (patní kost). Levá noha ostře skrčena v kolenu, femur k němu mírně stoupal. Z holenní části zachována mírně šikmá tibia klesající ke zbytku chodidla (anatomicky a nejníže) a s ní rovnoběžná fibula.

Výbava a přídavky: v dolní čelisti celkem 10 ks mramorových korálků. Na dně za chodidlo na S okraji hrobové jámy umístěny dvě nádoby (N. 1–2), z nichž mísa na nožce překrývala rovnoběžná zvířecí žebra.

Nález 1. Jedna třetina spodku nádoby (větší hrnec) se zaoblenou nižší výdutí a plochým dnem zachovaným ze tří čtvrtin (obr. 7:1). Hlína: písčítá s kamínky; povrch: vně hlazený, uvnitř polohlazený. Podstava užíváním mírně zdrsňená. Barva: vně světle hnědá, lom černohnědý, uvnitř hnědošedá. Rozměry: Ø výdutě 220 mm, Ø dna 120 mm, zachov. výška 97 mm. Šikmé torzo nádoby klesalo podstavou k JZ, výduť částečně překrývala mísu na nožce (N. 2).

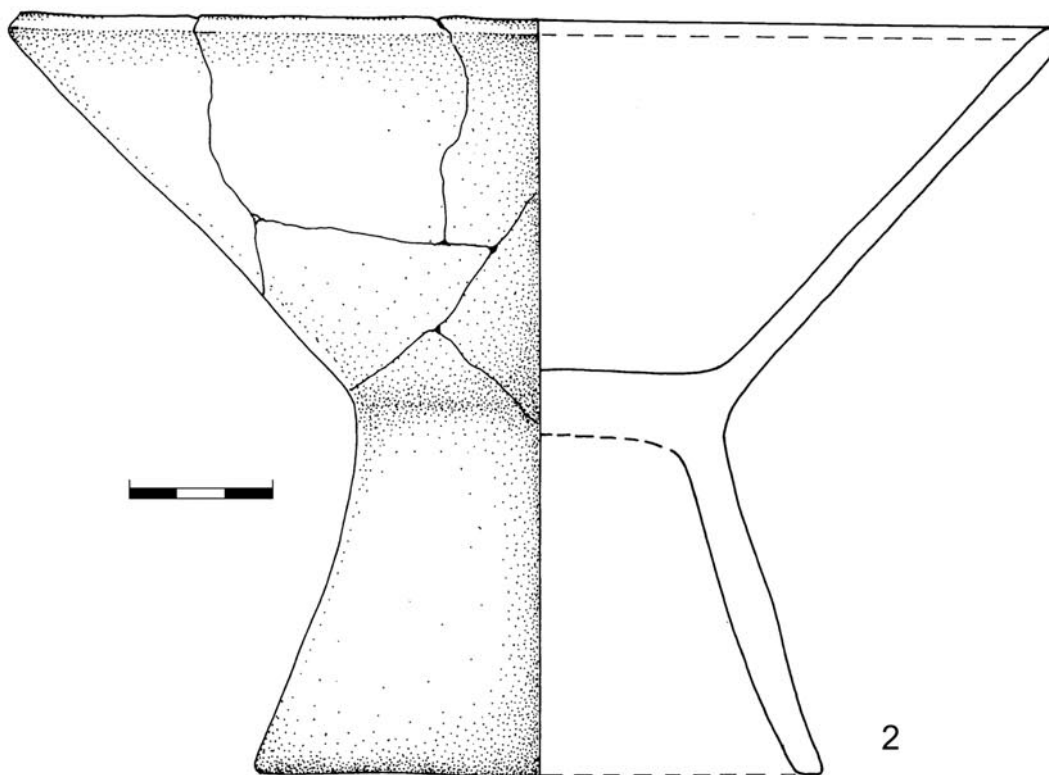
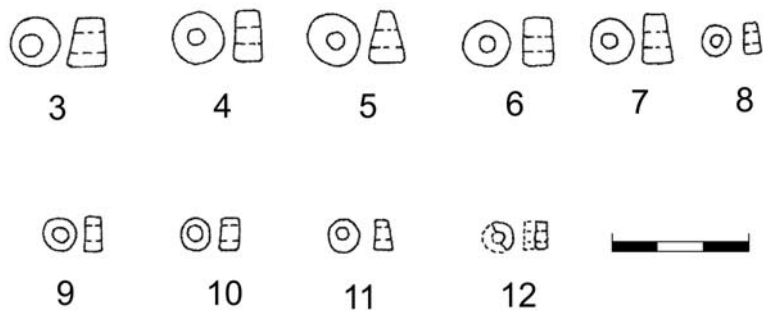
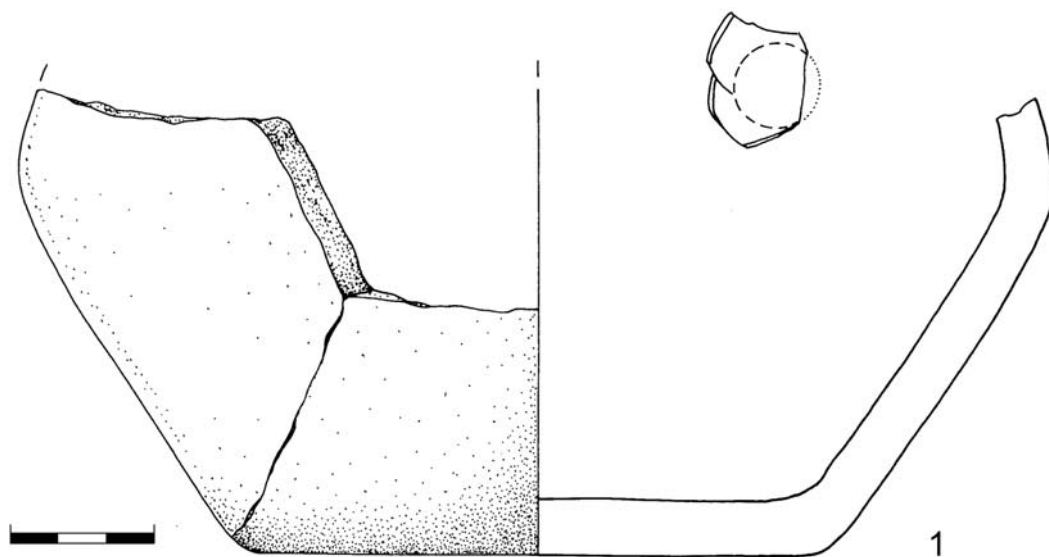
Nález 2. Na velké střepe rozpadlá větší kónická mísa na duté nožce (slepeno, nožka celá; obr. 7:2). Mísa horní částí šikmo klesala k J, vnitřkem vzhůru. Hlína: písčítá s kamínky; povrch: vně a uvnitř původně pololeštěný (nyní hlazený); barva: vně světle hnědošedá (nožka místy až tmavě šedá), lom a uvnitř světle hnědý. Rozměry: Ø okraje mísy 222 mm, Ø rozhraní 76 mm, Ø nožky 120 mm, celková výška 159 mm.

Jako masitý přídavek byla na dno hrobu pod dutou nožku mísy (N. 2) položena levá část hrudníku přesněji neurčeného zvířete (zachovány čtyři větší fragmenty žeber a zlomky). Nejpravděpodobněji pochází z ovce/kozy (Ovis/Capra) nebo prasete (Sus scrofa; Kyselý 2016).

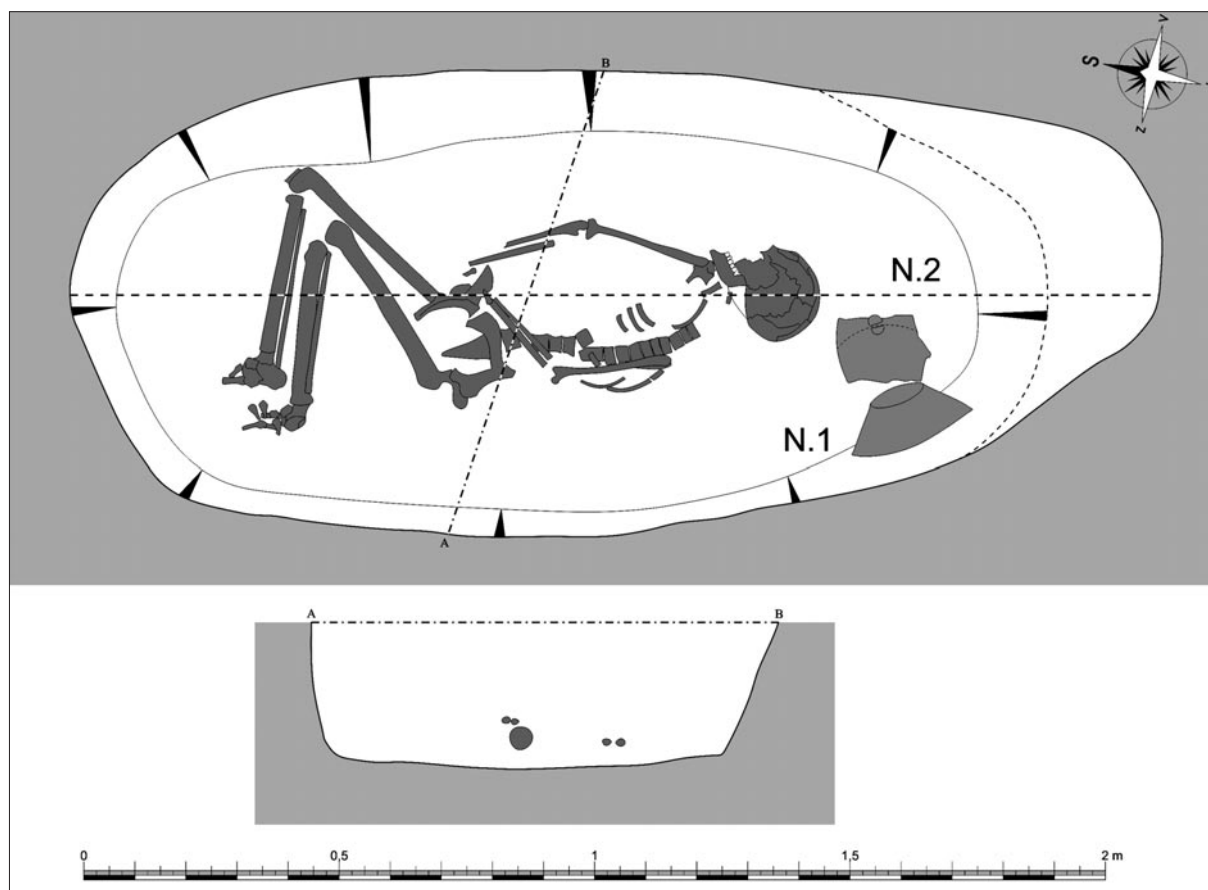
U čelisti ženského skeletu jsme při vyzvedávání zachytili čtyři kusy mramorových korálků (obr. 7:9–12) a při laboratorním ošetření jich bylo z dolní čelisti získáno dalších šest (obr. 7:3–8). Náhrdelník na krku zemřelého tedy obsahoval deset korálků z jemně zrnitého bílého krystalického vápence. Jsou to vrtané kotoučky o průměru 7–12 mm. V šesti případech mají zhruba válcovitý profil o délce 3–4 až 7–8 mm a čtyřikrát jsou jejich boky obroušené šikmo po jedné nebo na obou stranách a dosahují délky 3–4 až 4–9 mm. Nejmasivnější z nich je dlouhý 7–8 mm s vybroušeným otvorem o průměru 5 mm (obr. 7:3).

Uložení: ÚAPPSC, č. sáč. PE 97–113.

Datování: V. fáze StK.



Obr. 7. Pečky, hrob KH 2, nálezy: 1-2 – nádoby; 3-10 – mramorové korálky



Obr. 8. Pečky 2007, plán kostrového hrobu KH 3 (objekt 521), půdorys a profil

Pečky, kostrový hrob KH 3, objekt 521, r. 2007 (obr. 8; 9; 23)

Hrobová jáma celá, nepoškozeno (hlubší jáma), oválná s plochým dnem, 191 × 91 cm, jižní okraj jámy obloukovitě přebrán o 23 cm v slabě promíšeném podloží. Orientace: delší osou JVV-SSZ. Hloubka od povrchu terénu 109 cm, od skryté plochy do hl. 29 cm, na dně jámy kostra. Vrstvy v okolí: 0–25 cm ornice; 25–50 cm tmavě hnědá hlinitá; 50–65 cm hnědá hlinitá; 65–77 cm podloží: světlejší hnědá hlinitopísčité. Výplň: tmavší hnědá hlinitopísčité hlína; níže: okrový jemný písek.

Kostra z větší části zachována, anatomicky uspořádána. Některé kosti (žebra) úplně zanikly. Pohlaví a věk: žena (adultus II; 30–35 let; *Beran-Cimbůrková 2016*). Ve skrčené poloze na pravém boku, lebka (k J) na pravém spánku s pohledem k VSV. Lebka téměř celá, na pravém spánku, s velkým (promáčklým) otvorem v obličejové části a v levé spánkové kosti. Z hrudníku zachována větší část páteře převážně anatomicky (v mírném oblouku) a část žeber (na Z a V od páteře). Levá ruka: humerus nejvýše a vodorovně nad páteří. Předloktí klesá mírně šikmo k pánvi. Na ní spočíval jeden prstní článek. Pravá ruka: vodorovný humerus níže o 10 cm než levý humerus. Předloktí vodorovně (směřuje k pánvi) + jeden prstní článek. Pánev vodorovně, pánevním otvorem vzhůru, klouby femurů v jamkách. Nohy ostře skrčené v kolenou (při pohledu shora vedle sebe). Levá noha: femur výše o 7 cm než pravý; ke kolenu mírně klesal. Tibie mírně klesala k chodidlu, s ní rovnoběžná vodorovná fibula. Prstní články z chodidla zčásti posunuty. Pravá noha: femur od pánve mírně stoupá ke kolenu (opíralo se o V stěnu jámy), od něho rovnoběžné kosti (tibia a fibula) klesají k částečně zachovanému chodidlu (patní kosti a prstní články).

Výbava a přídatky: pod dolní čelistí mírně šikmo (-8/9 cm pod povrchem čelisti) 1 mramorový korálek. Za hlavou v JZ části jámy umístěny dvě nádoby: téměř svíslá mísa přitisknutá okrajem k ostře šikmé stěně jámy (N. 1) a na dně větší zlomek silnostěnné nádoby, který mírně klesal k lebce, vnějškem vzhůru (N. 2).

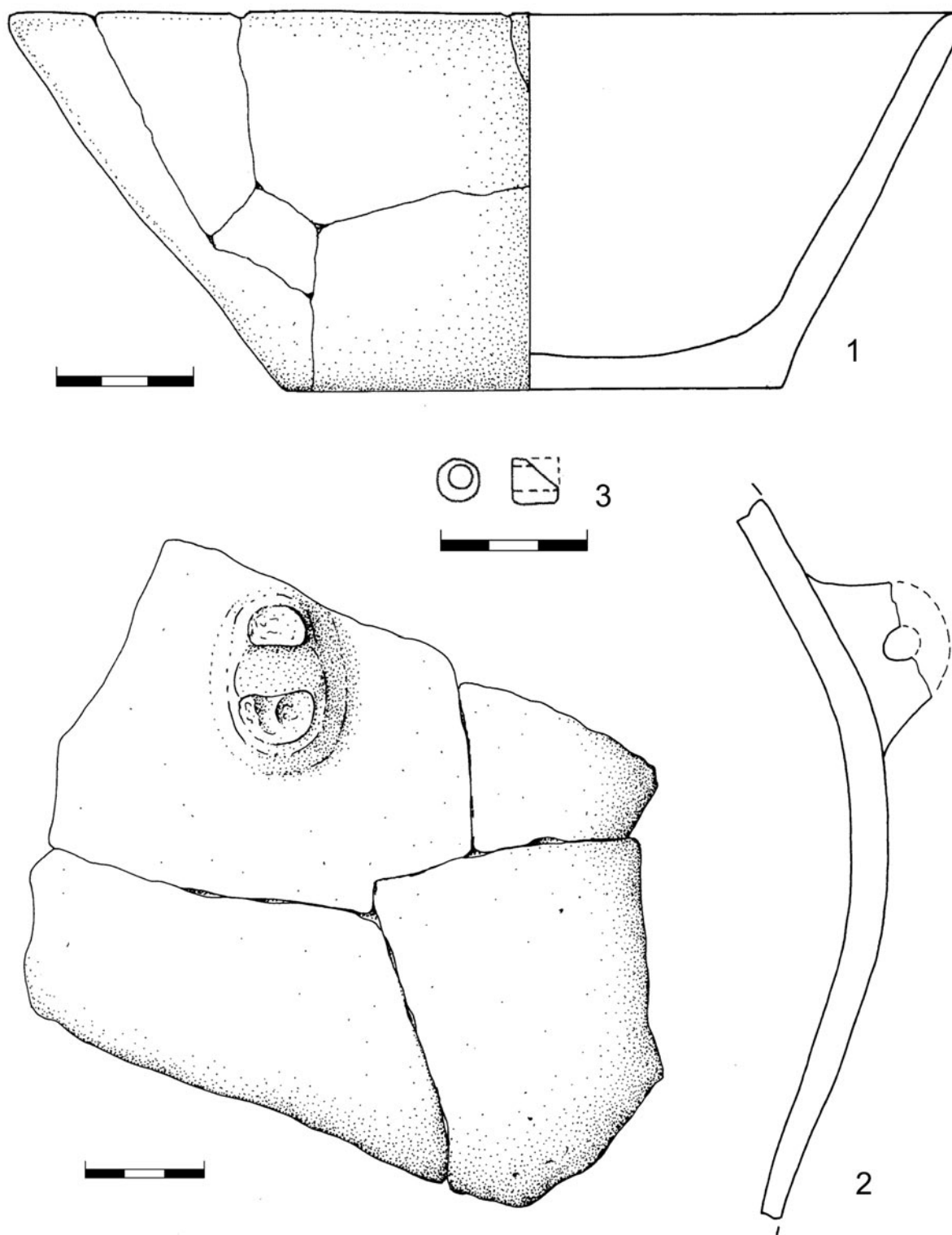
Nález 1. Kónická mísa (zachována ze dvou třetin, slepena; obr. 9:1). Hlína: písčité s kamínky a slídou; povrch vně a uvnitř hlazený; podstava silně obroušena užíváním; barva vně a uvnitř hnědá až tmavě hnědá, lom hnědý (uprostřed tmavě šedý); rozměry: Ø okraje 228 mm, Ø dna 110 mm, výška 83 mm.

Nález 2. Větší zlomek z plecí putny s poškozeným svíslým uchem na výdutí (obr. 9:2). Hlína písčité s kamínky; povrch vně hlazený až polohlazený, uvnitř polohlazený; barva vně tmavší hnědá, lom a uvnitř šedo hnědá; rozměry: 195 × 170 mm, Ø výdutě 260 mm.

Další nálezy: kratší válcový korálek, vrtaný (Ø 4 mm), bílý jemně zrnitý krystalický vápenec, Ø 9 mm, délka 10 mm (poškozeno při vybírání; obr. 9:3).

Uložení: ÚAPPSC, č. sáč. PE 221–236.

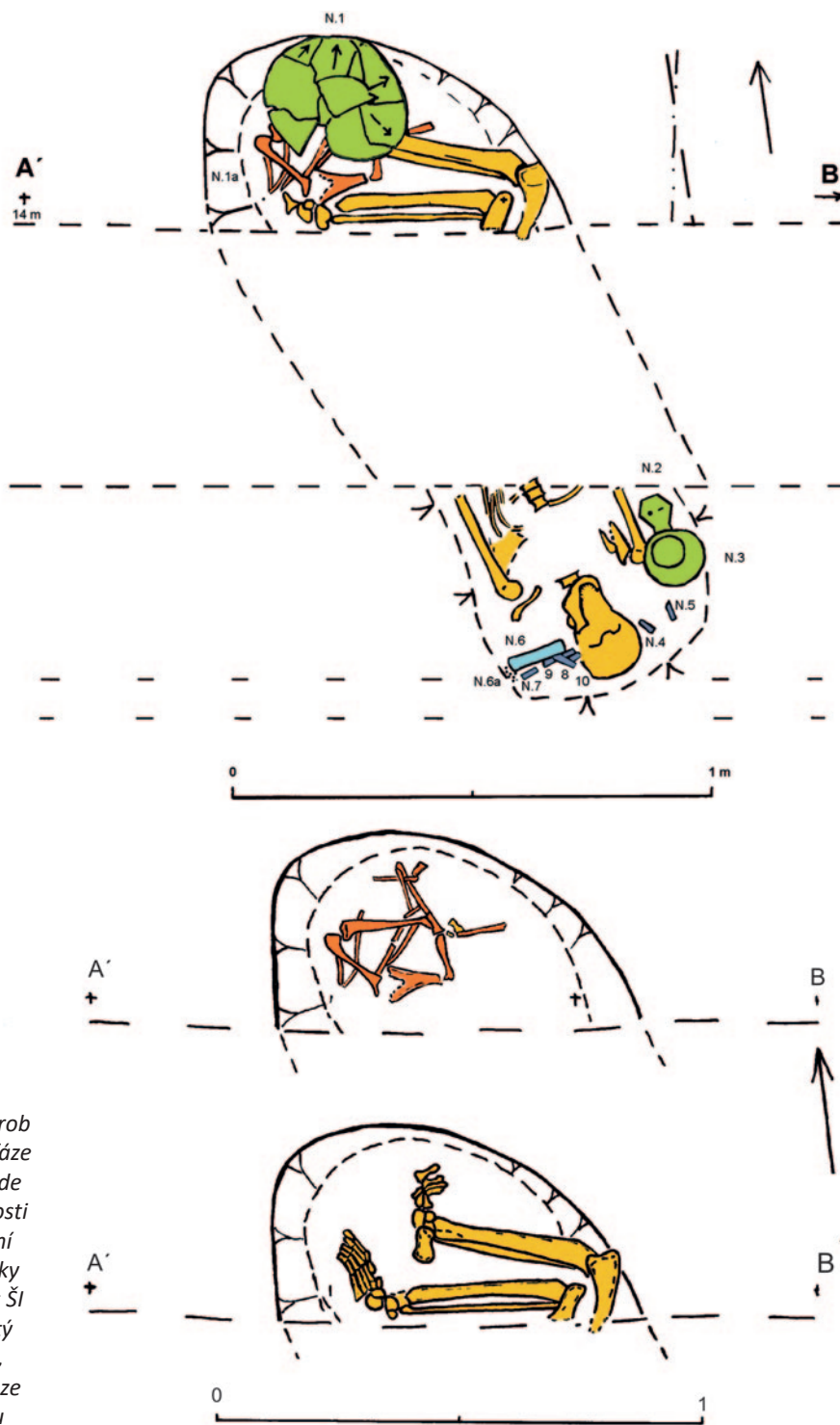
Datování: V. fáze StK.



Obr. 9. Pečky, hrob KH 3, nálezy: 1–2 – mísa a zlomek putny s uchem; 3 – zlomek mramorového korálku

Pečky, kostrový hrob KH 4, objekt 546, r. 2008 (obr. 10–14; 24–26)

Hrobová jáma hluboká (střední část zničena výkopem pro el. kabel v šířce 55 cm), oválná, rek. rozměry 153 cm (dno) × max. šíře 64 cm. Severní část jámy v ploše D: severní obloukovitý závěr se šikmými stěnami u dna zaoblenými, mírně mísovitě prohnuté dno (profil A'B). Jižní část jámy: ve ztuhlém hlíně pod cestou; zachovaný obloukovitý J závěr dna v max. délce 55 cm a šířce 50 cm (vybíráno tunelovým vkopem do J profilu). Orientace: JV-SZ. Hloubka od povrchu terénu 67–100 cm; vrstvy S profil (obr. 11): 1. ornice: tmavě hnědá; 2. podorničí a výplň: tmavší hnědá



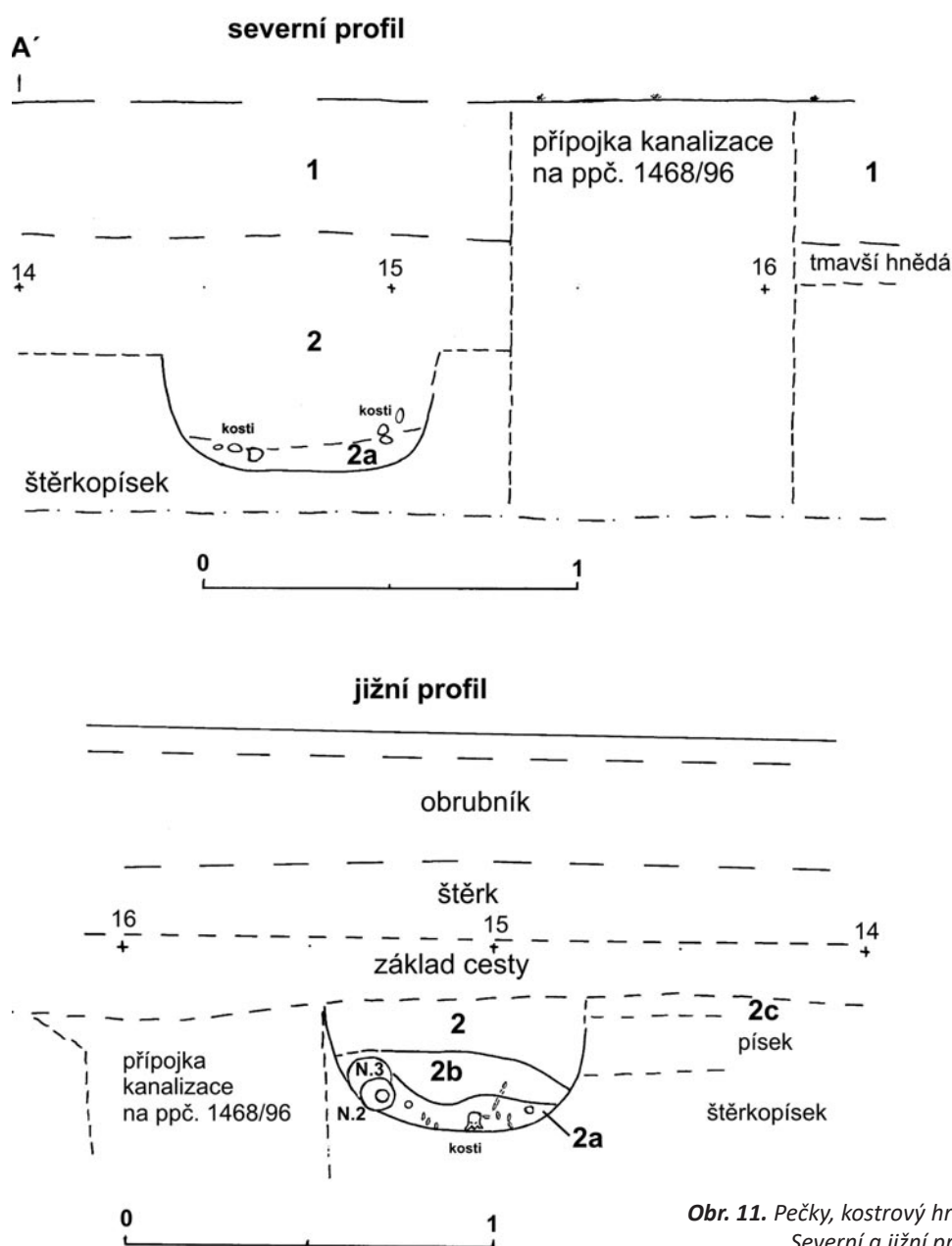
Obr. 10. Pečky 2008, kostrový hrob KH 4 (objekt 546). Půdorys. Tři fáze rozebírání severní části jámy, kde mísa (N. 1) překrývala zvířecí kosti (N. 1a) na nohách muže. V jižní třetině v okolí lebky dva pohárky (N. 2–3), sekeromlat (N. 6), 6ks šíl (N. 4–5, 7–10) a červený hlinitý zásyp (N. 6a). Nahoře 1. fáze, celkový půdorys, dole 2. a 3. fáze vybírání severní třetiny hrobu

hlinitá; 2a. na bázi jámy hnědá hlinitopísčítá. J profil (obr. 11): 2. výplň: tmavší hnědá hlinitá; 2a. na bázi jámy písčítá; 2b. zhruba uprostřed výplně světlý slabě zahliněný písek; 2c. podorniči: hnědá hlinitopísčítá; podloží níže: písek, pak štěrkopísek.

Nekompletní *kostra* (poškozena rýhou); v J části jámy – lebka a horní část hrudníku; v S části – spodní část dolních končetin. Pohlaví a věk: muž (juvenis–adultus I, 18–22 let dle zubní abrazy, 14–21 let dle maturace kostry, Beran-Cimbůrková 2016). Orientace: JV (lebka)–SZ. Lebka na týlu, mírně nakloněná k V, pohled k S, čelisti rozevřené. Horní polovina těla na zádech, pažní kosti rovnoběžné s tělem. Dolní končetiny skrčené v kolenu v úhlu 45°, na pravém boku (zachovány těsně nad koleny až po chodidla; obr. 10).

Výbava a přídávky: Severní část hrobu (N. 1,1a):

N. 1. Větší klenutá mísa s plochým dnem, rozpadlá ve velké střepy, podstavou vzhůru (částečně překrývala zvířecí kosti v anatomickém uspořádání ležící na chodidlech lidského skeletu; obr. 10 a 24). Spleno. Na hraně okraje



Obr. 11. Pečky, kostrový hrob KH 4 (objekt 546).
Severní a jižní profily v rýze

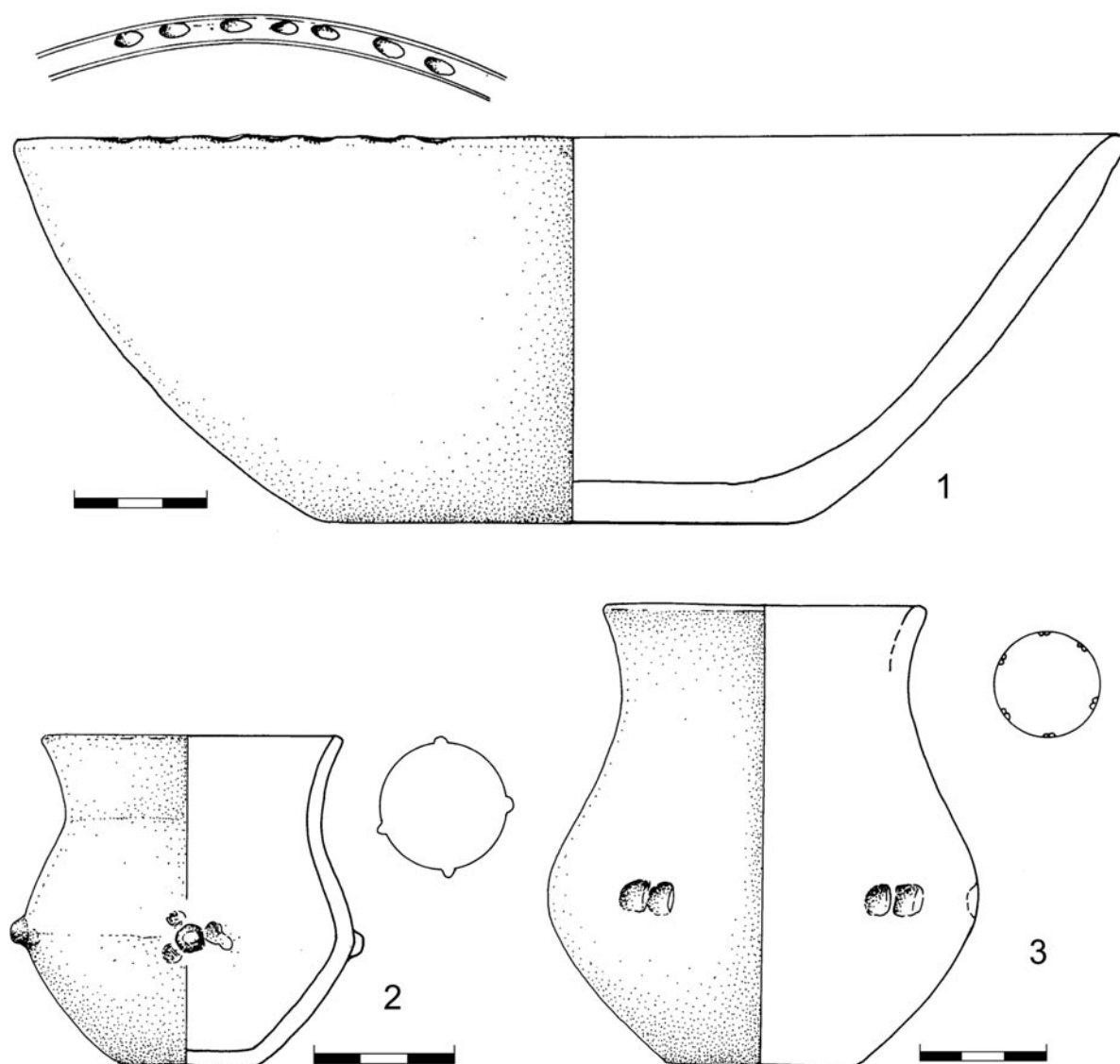
mělké čočkovité důlky v linii (obr. 12:1). Hlína písčítá s kamínky; povrch vně a uvnitř hlazený (podstava obroušená užíváním); barva vně tmavě až světle hnědá, lom hnědý, uvnitř hnědošedá až černohnědá; rozměry: \varnothing okraje 252 mm, \varnothing dna 110 mm, výška 82–86 mm.

N. 1a. Zvířecí kosti v S části překryté mísou (N. 1) v anatomickém uspořádání pocházejí z levé poloviny jednoho malého domácího přežvýkavce (Kyselý 2016) a spočívaly na dolních kostech nohou skeletu (obr. 10 a 25).

Jižní část hrobu (N. 2–10):

N. 2. Nádobka na boku (hrdlem se dotýkala nádoby N. 3) rovnoběžně s humerem pravé ruky (hl. -35/-44 cm od vodorovné roviny; původně celá, slepeno). Trojčlenný pohárek se čtyřmi drobnými polokulovitými výčnělky na výdutí. Hliněná hmota na pupky byla v jejich okolí vymačkána z povrchu výdutě mělkými nepravidelnými vrypky. Dno ploché (obr. 12:2). Hlína: tvrdá, plavená, jemně zrnitá. Povrch: pololeštěný, uvnitř hlazený s hlubšími technologickými rýhami. Barva: vně světle až černohnědá skvrnitá, lom tmavší hnědá, uvnitř hnědá. Rozměry: \varnothing okraje 70 mm, \varnothing dna 34 mm, výška 78/80 mm.

N. 3. Nádoba dnem vzhůru, hl. -30/-42 cm, podle JV stěny jámy, těsně za N. 2 (jižně; celý). Trojčlenný esovitý pohár na výdutí s dvojicí širších nehtovitých vrypů (6×; obr. 12:3). Dno ploché, obroušené užíváním. Hlína: plavená písčítá; povrch: horní polovina pololeštěná, spodek hlazený; barva: vně hnědá až tmavě šedá, lom světle hnědý. Rozměry: \varnothing okraje 78 mm, \varnothing dna 46 mm, výška 110 mm.



Obr. 12. Pečky, hrob KH 4, nálezy: 1–3 – mísa a dva pohárky

N. 4. 1× čepelka u pravého spánku lebky, na boku, hl. -37/-39 cm. Terminální strana zakončena škrabadlem, boky s užitkovou retuší. Světle hnědý silicit glacienních sedimentů? Délka 53 mm (obr. 14:4).

N.5. 1× čepelka východně od pravého spánku lebky, hl. -34 cm; celá; šedoběžový SGS, délka 54 mm (obr. 14:5).

N.6. Sekeromlat na Z straně lebky, hřbetem vzhůru, ostřím směřoval pod lebku (na boku a týlu částečně zabarvený červeným barvivem), hl. -38/-41 cm. Štíhlý kopytovitý klín vrtaný, hlazený, broušený týl částečně odštipnutý (obr. 13). Barva modrošedá. Metabazit typu Jistebsko, délka 153 mm, výška 40 mm, šířka 28 mm, Ø vrtání 17/19 mm.

N. 6a. Hrudky červeného barviva (na lebce a v okolí, v rozevřené čelisti až po týl sekeromlatu; obr. 27).

N. 7–10. Shluk ze 4 ks ŠÍ, J od sekeromlatu, těsně za ním:

N. 7. 1× čepelka u JZ okraje sekeromlatu, mírně šikmá, bulbem k lebce, v místě přelomení stopy barviva, hl. -36 cm; bazální část, světle hnědý silicit glacienních sedimentů?, délka 47 mm (obr. 14:7).

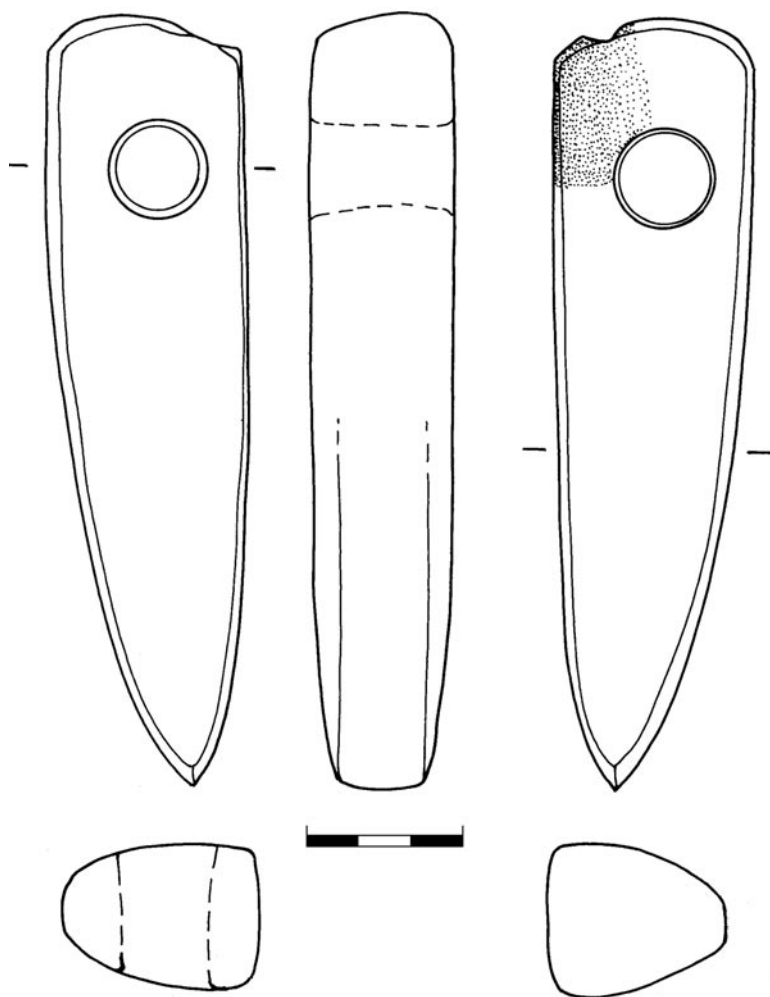
N. 8. 1× čepelka na V od N. 7, částečně překrývala N. 9; klesala k S a šikmo zasahovala pod sekeromlat (N. 6), hřbetem vzhůru; hl. -40/-42 cm. Terminální část odlomena, šedý až tmavěšedý silicit glacienních sedimentů, částečně se slabou patinou, délka 67 mm (obr. 14:8).

N. 9. 1× čepelka rovnoběžně s JV okrajem sekeromlatu, hřbetem vzhůru a vodorovně, hl. -40/-42 cm; celá, hnědý silicit krakovsko-čenstochovské jury?, délka 79 mm (obr. 14:9).

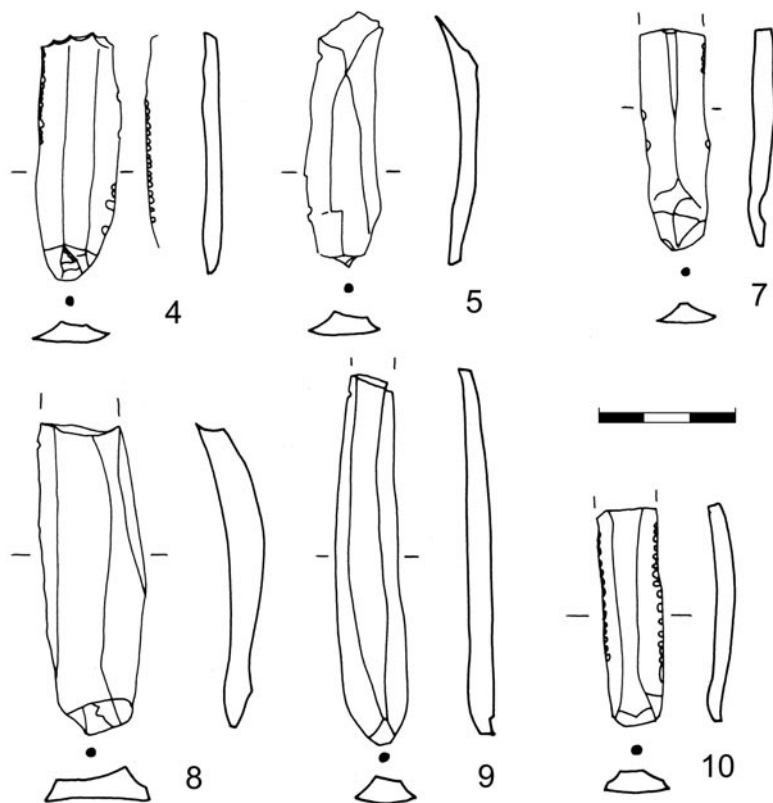
N. 10. 1× čepelka, zabíhá pod N. 8, hřbetem dolů, vodorovně a bulbem k V, hl. -42 cm; bazální část, užitková retuš na bocích, světlešedý silicit glacienních sedimentů, délka 47 mm (obr. 14:10).

Uložení: ÚAPPSC, č. sáč. PE 709–754.

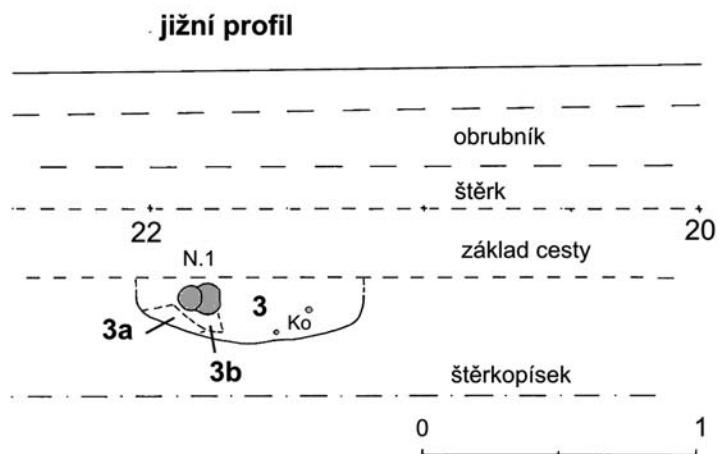
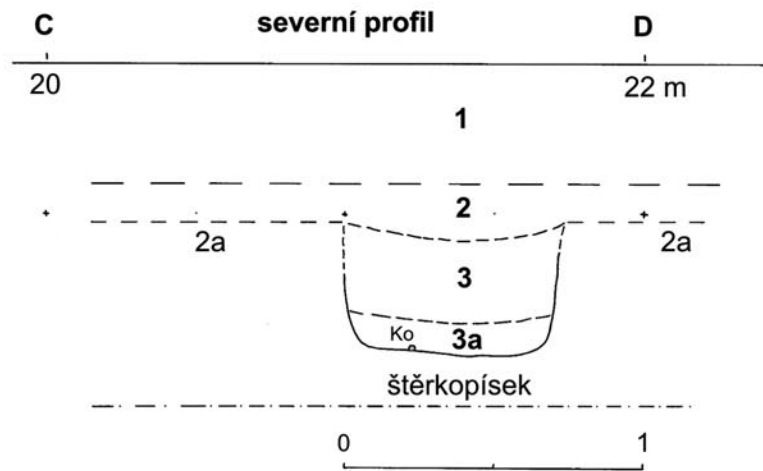
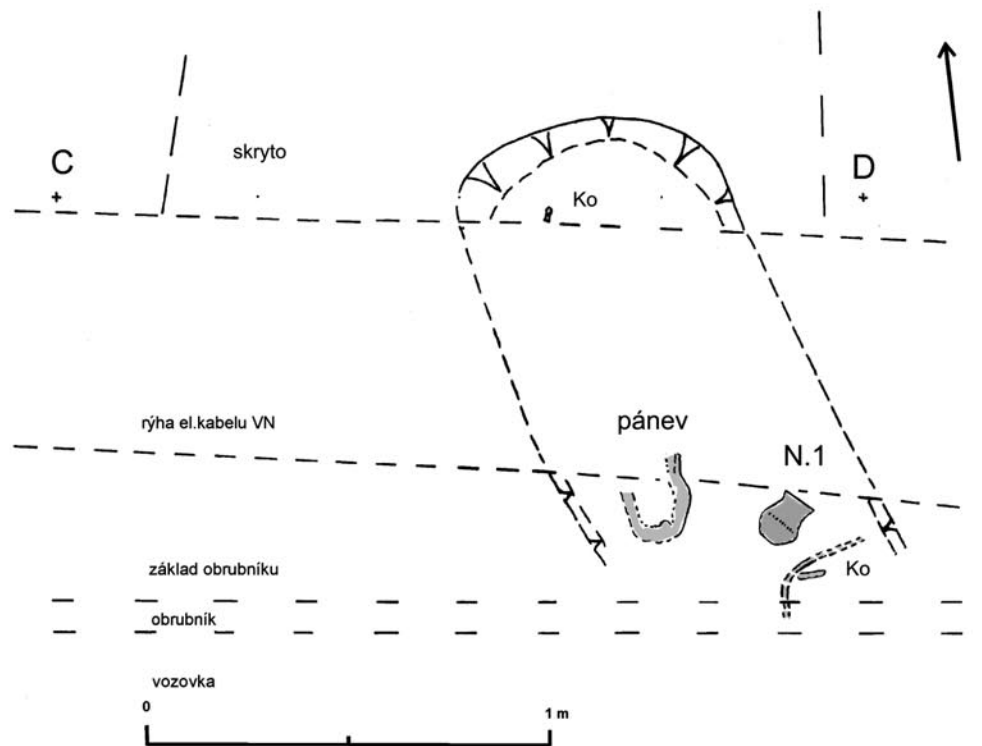
Datování: V. fáze StK.



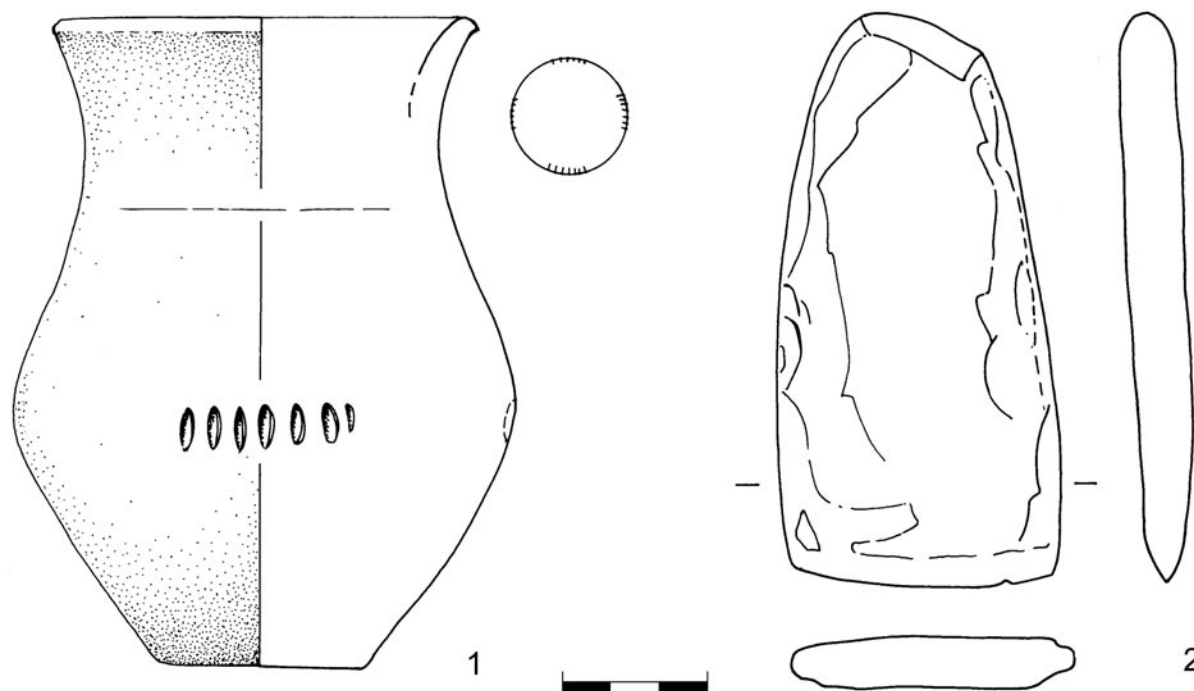
Obr. 13. Pečky, hrob KH 4, nález N. 6:
sekeromlat s červeným barvivem
u týlu (tečkovaně)



Obr. 14. Pečky, hrob KH 4, nálezy:
N. 4–5, 7–10 – štípané nástroje
(čepelky)



Obr. 15. Pečky, kostrový hrob KH 5 (objekt 547). Půdorys a profily



Obr. 16. Pečky, 1 – hrob KH 5, pohár (N. 1); 2 – hrob KH 6, kamenná sekerka (N. 1)

Pečky, kostrový hrob KH 5, objekt 547, r. 2008 (obr. 15 a 16:1)

Hrobová jáma zničena rýhou pro kabel v šířce 62 cm. Zachován S zaoblený závěr, J část vybírána tunelovým výkopem do 25/35 cm od J profilu (J směrem jáma a kostra dále pokračovaly, ale pod vozovkou cesty ve ztuhlé výplni dále netěženo). Oválná jáma zjištěná v délce 127 cm (dále k J nezkoumáno), max. šíře 70 cm; na S profilu hloubka 53–97 cm od povrchu terénu; orientace: JV–SZ. Výplň: severní profil: 1. ornice: tmavě hnědá hlinitá; 2. podorniči: tmavší hnědá hlinitá; 2a. báze podorniči: hnědá hlinitopísčítá; 3. výplň: tmavší hnědá hlinitá (za sucha); 3a. báze výplně: hnědá hlinitopísčítá (obr. 15). Jižní profil: povrch jámy snížen při rozšiřování vozovky, výplň zachycena pod navážkou cesty v hl. 75/79 cm od povrchu betonového obrubníku; 3. výplň: tmavší hnědá hlinitá; 3a. hnědá hlinitopísčítá; 3b. slabě zahliněný světlý písek; podloží šterkopísek (obr. 15).

Nekompletní **kostra** dospělého jedince pravděpodobně v anatomickém uspořádání. Kostí poškozeny výkopem (J směrem jáma a kostra dále pokračují; lebka pod vozovkou nenalezena, více k J nevybíráno). Pohlaví a věk: pravděpodobně žena, dospělý jedinec, věk blíže neurčitelný (Beran-Cimbůrková 2016); orientace: JV (lebka) SZ; uložení: zachovaná část pánve rozevřená + horní úseky obou femurů v různé výšce; západní v hl. 85 cm, východní v hl. 94 cm od povrchu obrubníku (na boku?), dále na J vyzvednuty části humeru a k V zalomeného předloktí.

Výbava a přídavky: v J části jámy východně od pánve celá nádoba (N. 1), na boku, hrdlem k SV, vodorovně, na povrchu písčité vr. 3b. Esovitě profilovaný trojčlenný pohár (místy mírně olámaný okraj, naprasklý). Okraj límcovitý. Na rozhraní hrdla a plecí vodorovná tenká rýha, na výduti do kříže 6–7 užších oválných vrypů (obr. 16:1). Hlína plavená písčítá; povrch hlazený, podstava obroušena užíváním; barva skvrnitě černá až světle hnědá; rozměry: Ø hrdla 89 mm, Ø výduti 107 mm, Ø dna 45 mm, výška 136 mm.

Datování: V. fáze StK.

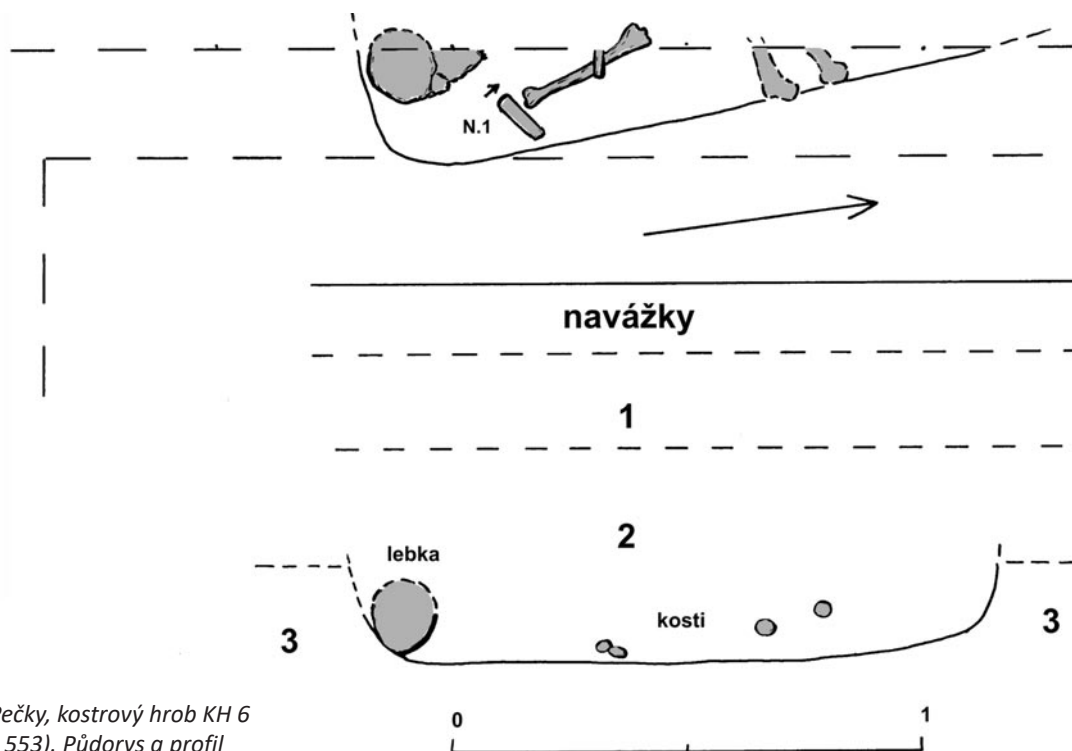
Uložení: ÚAPPŠČ, č. sáč. PE 755–766.

Pečky, kostrový hrob KH 6, objekt 553, r. 2011 (obr. 17; 16:2)

Hrobová jáma z větší části poškozena, vytěženo, celkový tvar nezjištěn (částečně rekonstruován, šířka nezjištěna), hrobová jáma zachycena v délce 135 cm, JV rohem zasahuje do JV profilu rýhy (v úseku cca 28 cm o 2 cm za profil), dno v hl. 80 cm od stávajícího povrchu; v místě hrobu základový pas do hloubky cca 70/75 cm; zakreslen půdorys a SZ profil jámy (obr. 17). Orientace: JV–SZ. Vrstvy: u Z rohu od povrchu (bez navážek): 1. ornice: tmavší hnědá hlinitopísčítá „šedší“ (0–30 cm); 2. tmavší hnědá hlinitopísčítá (30–60 cm); 3. zahliněný písek šedý (60–70 cm); podloží (dno pasu): světlý písek (70–80 cm).

Kostra poškozená výkopem. Pohlaví a věk: muž, 24–30 let, adultus I (Beran-Cimbůrková 2016). Orientace: JJV (lebka)–SSZ. Nekompletní kostra dospělého jedince ležící na pravém boku (v anatomickém uspořádání; poškozeno výkopem). Tělo leželo pravděpodobně na zádech, pravá pažní kost podél těla, dolní končetiny pokrčené v kolenou. Kostí poškozeny výkopem (z větší části získány z vytěžené výplně).

Výbava a přídavky: N. 1. Kamenná plochá sekerka u pravého ramene mužského skeletu, kolmo na kost pažní a delší osou JZ–SV, nakloněná k S. Asymetrické ostří, broušená, při okrajích oštípána (obr. 16:2). Barva modrošedá s místy narezlým povrchem. Metabazit typu Jistebsko, délka 121 mm, šířka 60 mm, výška 12 mm.



Obr. 17. Pečky, kostrový hrob KH 6 (objekt 553). Půdorys a profil

Datování: V. fáze StK.

Uložení: ÚAPPSČ, č. sáč. PE 840-844.

Významným poznatkem ze záchranných akcí v Pečkách z let 2007–2011 je zachycení části mladoneolitického pohřebiště se šesti zjištěnými kostrovými hroby dospělých jedinců (KH 1–6), které jsou orientovány od JV k SZ (obr. 3). Prozkoumaná část pohřebiště poskytla pouze hroby dospělých jedinců (4 ženy, 2 muži). S pohřby dětí jsme se v prostoru výzkumu nikde nesetkali. Spolehlivé sídlištní objekty náležející k pohřebišti nebyly na polykulturní lokalitě rozlišeny. Keramickou náplní celý soubor působí jednotně a odkazuje na V. fázi kultury s vypíchanou keramikou, kterou podrobněji vyčlenila M. Zápotocká (1970) z nepomalované keramiky moravského rázu (Novotný 1950) a zařadila na samý závěr domácí mladoneolitické kultury.

KOLÍN

Kolín, kostrový hrob H 1, objekt 3, výzkum 2012 (obr. 18–20; 27 a 28)

Kutnohorské předměstí, návrší Hroby se hřbitovem u tzv. havířského kostela Všech svatých, staveniště továrny Bio-energo-komplex (býv. Isol), plocha 1, výzkum Z. Beneš (Beneš 2013, 801).

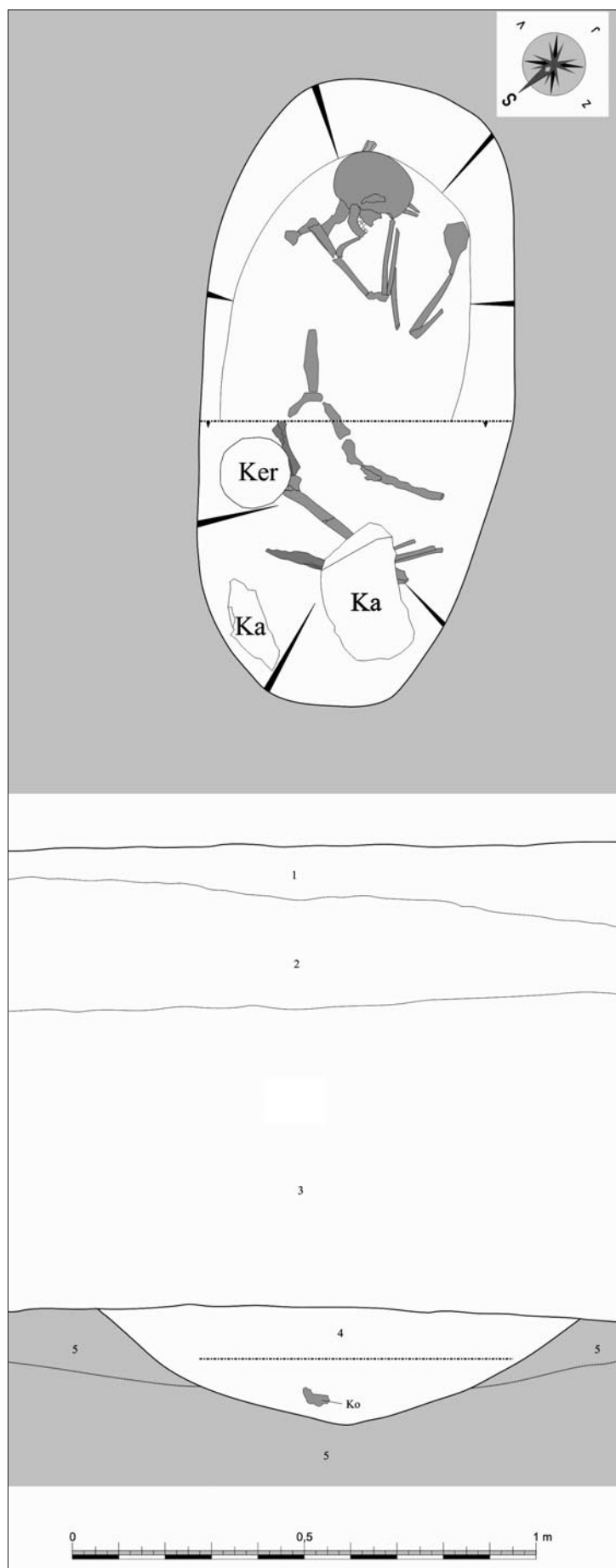
Hrobová jáma celá, nepoškozená, mělká oválná jáma s prohnutým dnem, 135 × 67 cm. Orientace: delší osou JV–SZ; hloubka od povrchu terénu 100/125 cm, od skryté plochy do hl. 25 cm. Vrstvy: 1. recentní navážka; 2. ornice: tmavě hnědá písčité hlína, středně ulehlá, vápenné drobků (15 %), nahodile drobků mazanice a malé fragmenty kamenů; 3. kulturní vrstva: tmavě hnědá písčité hlína, středně ulehlá, drobků mazanice (5 %), nahodile drobků uhlíků a malé fragmenty kamenů; 4. výplň: středně hnědookrový písčité jílu, středně ulehlý, promíchaný s tmavě hnědou písčitou hlínou, nahodile drobků slínovce; 5. podloží: středně okrový písčité jílu, středně ulehlý, skvrnky tmavě hnědé písčité hlíny (30 %), malé fragmenty oblázků (10 %).

Na dně hrobu nekompletní **kostra**. Pohlaví a věk: žena (maturus I–II; 45–55 let; Beran-Cimbůrková 2016); orientace: JV–SZ. Uložení: ve skrčené poloze na levém boku, lebka k J. Lebka téměř celá, na levém spánku. Obě horní končetiny výrazně pokrčené v loktech (v úhlu 45°) – pravé zápěstí leželo u čela, levé na úrovni ramen. Dolní končetiny byly pokrčené v kolenou (obr. 18).

Výbava a přídavky: V deseti centimetrech nad lebkou 1 × ŠI; za pánví celá mísa, hrdlem vzhůru, mírně šikmo a u ní hrdlo pohárku. Za lebkou malý zlomek hranaté mísy. Na skrčených nohách ležel větší mlecí kámen, menší u SZ okraje jámy. Z výplně v SZ polovině pocházejí valoun křemene a 2 střepy.

1. Bazální zlomek širší čepele, přelomený, SGS, šedý až tmavší šedý, rozm. 32 × 30 × 8 mm (obr. 19:3).

2. Kónická mísa s plochým dnem; hlína: písčité s kamínky; povrch vně nepravidelně hlazený, uvnitř polohlazený; barva vně světle hnědá až tmavší hnědošedá, lom černohnědý, uvnitř hnědošedá až tmavě šedá; rozměry: Ø okraje 187 mm, Ø dna 68 mm, výška 62 mm (obr. 19:1).



3. Zlomek hrdla pohárku, hlína jemně písčítá, povrch vně hlazený, uvnitř polohlazený; barva hnědošedá; Ø okraje 110 mm, rozm. 54 × 30 mm, síla 4/5 mm (obr. 19:2).

4. Zlomek plecí hranaté mísy, lom výdutě ostrý; hlína plavená písčítá, slabě příměs slídy; povrch pololeštěný (nepravá terra nigra), uvnitř hlazený; celý černý; rozm. 36 × 31 mm, síla 10/8 mm (obr. 19:6).

5. Zlomek výdutě nádoby s malým oválným výčnělkem horizontálně vrtaným; hlína písčítá s kamínky; povrch vně hlazený, uvnitř polohlazený; barva vně světle hnědá, lom a uvnitř tmavě šedý; rozm. 22 × 41 mm, síla 4/5 mm (obr. 19:4).

6. Malý zesílený zlomek ostré výdutě nádoby, hrana lomu oblá; hlína plavená s kamínky; povrch vně hlazený, uvnitř polohlazený; barva vně a uvnitř hnědá, lom tmavě hnědý; rozm. 24 × 34 mm, síla 6/12/5 mm (obr. 19:5).

7. Větší mlecí kámen celý (ležák), mírně prohnutý, pracovní plocha místy hlazená až zdrsňená nepravidelnými jamkami po piketáži, boky zaoblené, jemnozrnný pískovec hnědé narezlé barvy, rozm. 368 × 207 × 57/50/45 mm (obr. 20:1).

8. Menší mlecí kámen, mírně prohnutý, pracovní plocha broušená, boky a spodek neopracované, slinutý křemenec s kamínky, béžově šedý, rozm. 238 × 153 × 48/38 mm (obr. 20:2).

9. Větší valoun, slabě zhmožděné dvě hrany (sekáč), křemen, světle hnědý, rozm. 121 × 106 × 68 mm.

Datování: MMK IIb.

Uložení: ÚAPPSC, č. sáč. KOL 13–16, 22–23, 117–118, 132.

SÁNY

Sány, kostrový hrob H 1; výzkum 2012
Družstevní ul., dvorek u domu čp. 2 (parc.č. 63; výzkum L. Kos (Kos 2013).

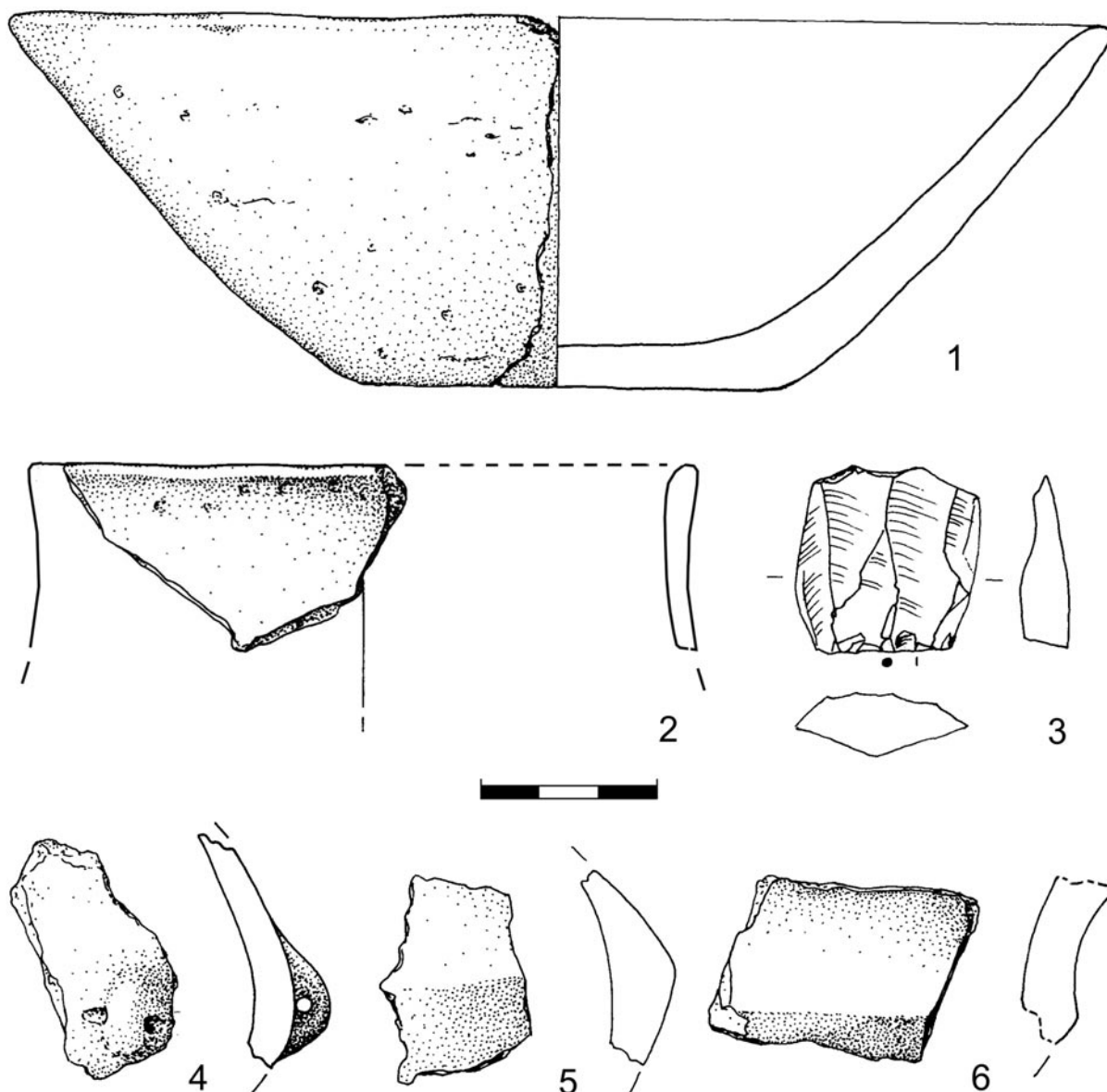
Poškozeno při hloubení rýhy vodovodu a téměř zničeno při ohledání Policií ČR. Tvar jámy neurčen. Na místě zachována pouze část chodidel a zvířecí kost. Podle nálezce skelet orientován hlavou k J (narušení kostry neumožňuje uváděný směr J–S považovat za spolehlivě doložený), ve skrčené poloze, pravděpodobně na pravém boku.

Pohlaví a věk: muž, 20–40 let, adultus I–II (Beran-Cimbůrková 2016).

Výbava a přídaoky: dva pohárky a broušený vrtaný nástroj (tesla; Kos 2013, obr. 3–4). Nádoby údajně pocházejí ze střední části skeletu. Nejzápadnější dlouhá kost je zvířecí (mladé prase; Kyselý 2015).

Datování: V. fáze StK.

Obr. 18. Kolín, návrší Hroby, kostrový hrob H 1 (objekt 3). Půdorys a profil



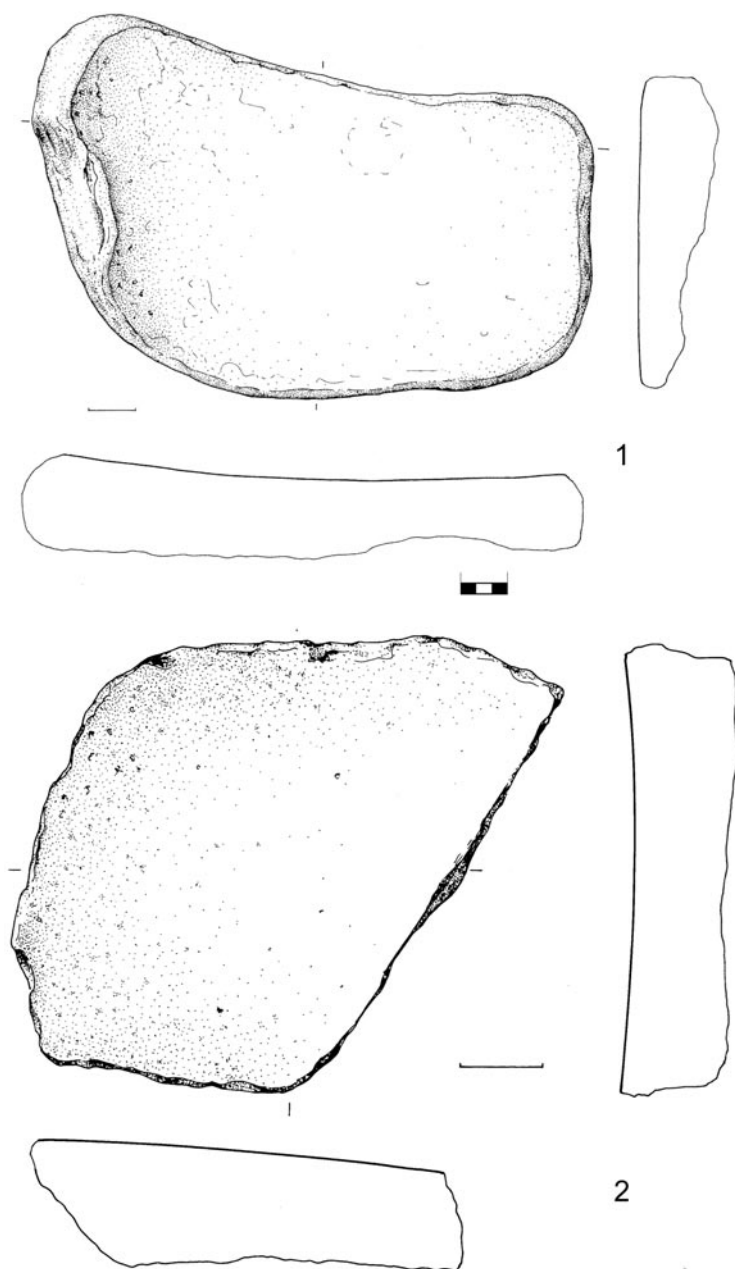
Obr. 19. Kolín, kostrový hrob H 1. Nálezy: keramika (1, 2, 4–5) a štípaná industrie (3). Kresba I. Vajglová.

SHRNUTÍ

Podle pravidelně rozmístěných hrobových jam v Pečkách můžeme předpokládat, že zjištěná skupina kostrových pohřbů byla uspořádána přinejmenším do tří řad směřujících od JZ k SV a v každé z nich byla vyhloubena dvojice, případně trojice hrobů. Antropologické posouzení zdejšího osteologického fondu, které uskutečnila P. Beran-Cimbůrková (2016), navíc naznačuje shodu v jednom znaku (přerušující rýha) na druhém horním řezáku (I2), tedy určitou pravděpodobnost příbuzenského vztahu pohřbených v severní části pohřebiště v hrobech KH 1 (žena), KH 4 (chlapec/mladý muž) a KH 6 (muž).

V osmi popisovaných kostrových hrobech z Kolínska bylo uloženo celkem 5 žen a 3 muži (určila P. Beran-Cimbůrková). Na rozdíl od starších hrobových souborů, o nichž máme jen kusé informace, celky nebývají úplné a v lepším případě se zachovaly jen celé nádoby, při objevu a otevření všech nových hrobů byli archeologové v různé míře a čase přítomni. Tři hroby byly nepoškozené (Pečky: KH 2, KH 3; Kolín, obj. 3). Stavební zásahy postihly pět hrobů, jeden navíc utrpěl neodborným ohledáním (Sány), a získané poznatky z nich nemusejí být tudíž úplné.

Převládala orientace od JV k SZ (7×; údajně 1× J-S /Sány/) a těla spočívala většinou na pravém boku s lebkou k jihu a pohledem směřujícím k SV. Zřetelná odchylka částečně vyděluje kolínský hrob



Obr. 20. Kolín, kostrový hrob H 1. Nálezy: 1, 2 – mlynské kameny.
Kresba I. Vajglová

z roku 2012, v němž zemřelá žena ležela na levém boku a hlavou opět k jihu. V jediném jistém případě mladý muž z Peček (KH 4) spočíval horní polovinou těla na zádech.

Ze tří neúplně zachovaných mužských hrobů máme podvrkrát spolehlivé údaje o umístění části jejich výbavy. Nejbohatší byla u těla mladého muže z Peček (KH 4), přestože jeho skelet a hrobová jáma byly z jedné třetiny zničeny. Byl také nejokázaleji vypraven na posmrtnou cestu. Lebku a její okolí pokrývalo červené barvivo, které se zachovalo i na nedalekém kopytovitém sekeromlatu. Broušený nástroj stál na své úzké základně a ostrím směřoval k lebce. Toto umístění pak naznačuje, že byl do hrobu vložen i s dřevěnou násadou. Navíc na každé straně lebky bylo rozloženo po třech čepelkách převážně ze silicitů glacienních sedimentů. Přinejmenším nejdelší úzká hnědá čepelka z celkem šesti kusů štípaných nástrojů by mohla náležet silicitům krakovsko-čenstochovské Jury (N. 9; obr. 14:9), a představovat tak import kvalitní kamenné suroviny z Malopolska. Do mezery mezi pravou horní polovinou těla a stěnou jámy byly přiloženy dva celé pohárky. Třetí nádobou byla mísa, která překrývala masité porce z levé půlky ovce. Jedná se úseky z levých předních a zadních končetin a část levého boku (žebra). Představují potravinový milodar položený na chodidla zemřelého (Kyselý 2016). Obdobně do mužského hrobu ze Sán byla jako přídavek vložena pravá polovina mladšího prasete společně s dvěma pohárky a vrtanou kamennou teslou (tzv. motyka; Kos 2013; Kyselý 2015).

Obec, hrob, objekt	Zachování	Pohlaví, bok	Keramika	Zvířecí kosti	Kámen	Další přídavky	Datování
Pečky, KH 1, 516	mírně poškoz.	žena, pravý	2 (M+H)	1 zub (pes)	1 drtidlo	2 korálky (Ka+Ko)	StK V. fáze
Pečky, KH 2, 517A	celý	žena, pravý	2 (MN+S)	žebra	1 oblázek	10 korálků (Ka)	StK V. fáze
Pečky, KH 3, 521	celý	žena, pravý	2 (M+S)			1 korálek (Ka)	StK V. fáze
Pečky, KH 4, 546	ze 2/3	muž, záda+pravý	3 (M+2P)	kosti L str. (ovce)	1 BN, 6 ŠI	barvivo	StK V. fáze
Pečky, KH 5, 547	ze 2/3	žena?, pravý?	1 (P)				StK V. fáze
Pečky, KH 6, 553	silně poškoz.	muž, pravý			1 BN		StK V. fáze
Sány, KH, 1/2012	silně poškoz.	muž, pravý?	2 (P)	kosti P str. (prase)	1 BN		StK V. fáze
Kolín, H 1, 3/2012	celý	žena, levý	5 (M+4S)		2 drtidla, 1 ŠI		MMK IIb

Tab. 1. Nové mladoneolitické hroby na Kolínsku. Základní přehled. Vysvětlivky: BN = broušený nástroj; H = hrnec; Ka = kámen; Ko = kost; M = mísa; MN = mísa na nožce; P = pohár; S = střep; ŠI = štípaná industrie

Do hrobů muže provázely ve dvou lépe doložených případech dvě až tři nádoby. Vyskytly se kombinace mísa s dvojicí pohárků (Pečky, KH 4) nebo dva pohárky (Sány). Z výbavy mužského hrobu KH 6 v Pečkách se zachovala pouze plochá kamenná sekerka. Další dva mužské pohřby obsahovaly v jednom případě štíhlý sekeromlat (Pečky, KH 4) a podruhé vrtanou teslu (Sány). Jedná se o pracovní dřevoobráběcí nástroje, které mohly zároveň sloužit jako zbraně. Zřejmě byly v osobním vlastnictví zemřelých a jako takové náležely i do jejich hrobové výbavy. V Pečkách byly umístěny v okolí hlavy a jednou je navíc na stejném místě doprovázela kolekce šesti štípaných kamenných nástrojů rozložených podle lebky (KH 4).

Ze všech pěti ženských kostrových pohřbů pocházejí hrobové přídatky. Nádoby byly uloženy za hlavou, před pánví nebo za ní a za chodidly. Velký mlecí kámen jednou zakrýval zalomené dolní končetiny a druhý ležel opodál. Ve třech kostrových hrobech se pod dolní čelistí vyskytovaly ozdoby z mramorových (případně kostěných) válcových korálků, které představují jediné zachytitelné doklady existence náhrdelníků u žen (Pečky, KH 1–3). Celkem bylo nalezeno třináct korálků, z nichž je dvanáct kusů z bílého jemnozrnného krystalického vápence z Posázaví (cf. *Zápotocká 1984*). Dvakrát byly do hrobů přiloženy i kuchyňské nástroje reprezentované jedním (Pečky, KH 1) či soupravou dvou mlecích kamenů (Kolín). Kolínský ženský hrob (obj. 3) navíc obsahoval masivní nepravidelný křemenný valoun, který považujeme za kamenný sekáč či drtič. Do výbavy hrobů stejného pohlaví pak náležejí dvojice nádob. Ve čtyřech případech jsou v nich zastoupeny mísy a z nich jednou mísa na duté nožce. Na rozdíl od mužských hrobů však další celou nádobu potříkrát nahrazovaly úmyslně přiložené zlomky keramiky. Ve dvou případech to byly střepy z velkých sídlištních nádob – puten (Pečky, KH 2 a KH 3). Použití větších zlomků sídlištního keramického zboží náhradou za celé nádoby by mohlo symbolicky vyjadřovat postavení a funkci žen v rodině a domácnosti v ještě výrazněji nehierarchizované společnosti. Kolínský hrob (obj. 3) obsahoval celou mísu a ve výplni pak čtyři malé zlomky z jiných nádob. Část z nich mohla pocházet ze zásypu, ale zlomek černé mísy nalezený za lebkou a zčásti pod ní (*obr. 18; 19:6*), byl do hrobu vložen úmyslně.

Tvary zdejších mladoneolitických nádob vycházejí ze všeobecné lengyelské profilace, přesněji z bližších vzorů zprostředkovaných tvůrci moravské malované keramiky (MMK), a díky tomuto ovlivnění se rovněž vyskytují v mladé a pozdní vypíchané keramice. Technika jejich převážně plastické ornamentace je jednoduchá. U trojčlenných pohárků spočívala z malých okrouhlých až oválných pupků na výdutí nebo z nehtovitých důlků a vrypů. Jen v jednom případě se na lomu širší pohárovité nádoby z ženského hrobu vyskytovaly místo přesekávání svislé vícenásobné vpichy provedené tradiční vypíchanou technikou výzdoby (*obr. 5:1*). Obdobně zdobenou výduť má například pohár z Bíliny (*Zápotocká 1998*, Taf. 111:1). Obroušená plochá dna nádob pak dosvědčují, že se jednalo o běžné sídlištní zboží, které bylo druhotně použito do hrobové výbavy.

Hroby z Kandie v Pečkách i nový pohřeb ze Sán klademe do závěrečné V. fáze kultury s vypíchanou keramikou (MMK IIa/LgK II) na základě tvarových a technicko-plastických shod především s hrobovými nálezy z Kolína – za chemickou továrnou (*Stocký 1926*, tab. 60), Sendražic a starším souborem nádob ze Sán na Poděbradsku (*Zápotocká 1998*, Taf. 112; 117–119; *Vávra 1981; Kos 2013*). Předchozími kontakty s primárním podunajským lengyelským kulturním okruhem a druhotným moravským centrem byl již v této době silně pozměněn hmotný projev domácích tvůrců vypíchané keramiky. Ve stře-dočeském regionu tuto změnu postupně zprostředkovali tvůrci západní součásti lengyelské civilizace – lid s moravskou malovanou keramikou.

Pro mladší datování ženského kostrového hrobu (obj. 3) z kolínské mírné výšiny Hroby svědčí přítomnost malého zlomku ze slabě zesílených plecí hranaté mísy nalezený těsně za lebkou (*obr. 18; 19:6*). Nápadně se zpracováním hrnčířské hmoty, pololeštěním povrchu a jednotným tmavým zabarvením podobá nádobám z tzv. nepravé terry nigry příznačné pro mladou moravskou malovanou keramikou (MMK IIb/LgK III; *Podborský a kol. 1993*, 111, 120–122).

Nové hodnotné hrobové celky pocházejí z velké záchranné akce ARÚ AV ČR Praha na obchvatu Kolína a do období V. fáze StK je předběžně řazen kostrový hrob se dvěma nádobami odkrytý v polozasypaném příkopu rondelu 2 (*Šumberová a kol. 2012*, 35–37, *obr. 60*). V posledních letech kolínské Polabí přispělo k rozšíření a značnému zkvalitnění našich poznatků o způsobu pohřbívání v mladém neolitu až eneolitu. Pro závěr neolitu jsou příznačné větší kostrové pohřebiště v Pečkách (Kandie), starší hrobové soubory z Kolína a Sán (V. fáze StK) a do časného eneolitu pak náleží kostrový hrob z kolínské polohy Hroby nad jižním břehem řeky Labe (MMK IIb).¹

¹ Děkujeme kolegům P. Burgertovi, M. Popelkovi a D. Stolzovi za konzultaci nad nálezy a T. Chlupovi za technickou pomoc. Kresby nálezu M. Vávra a I. Vajglová.



Obr. 21. Pečky, kostrový hrob KH 1, pohled od SV



Obr. 23. Pečky, kostrový hrob KH 3, pohled od JV



Obr. 22. Pečky, kostrový hrob KH 2, pohled od JZ



Obr. 24. Pečky, kostrový hrob KH 4, severní část jámy s mísou nad zvířecím přídatkem a chodidly mladého muže (1. fáze vybírání). Pohled od JV



Obr. 25. Pečky, kostrový hrob KH 4, severní část jámy se zvířecím přídatkem na chodidlech pohřbeného muže (2. fáze vybírání). Pohled od J



Obr. 27. Kolín, kostrový hrob H 1; SZ polovina jámy s kostmi z nohou, mísou a mlýnskými kameny. Nad hrobem na profilu silná kulturní vrstva. Pohled od SZ



Obr. 26. Pečky, kostrový hrob KH 4. Červený hlinitý zásyp lebky a okolí s kamenným sekeromlatem. Pohled od SV



Obr. 28. Kolín, kostrový hrob H 1. JV polovina jámy s horní částí ženského skeletu. Pohled od SZ

PRAMENY A LITERATURA

- Beneš, Z. 2013: Kolín. In: M. Lutovský a kol., Terénní výzkumy Ústavu archeologické památkové péče středních Čech v roce 2012, *Archeologie ve středních Čechách* 17, 801.
- Beran-Cimbůrková, P. 2016: Antropologický rozbor kosterních pozůstatků z mladoneolitických hrobů z Peček, Sán a Kolína, *Archeologie ve středních Čechách* 20, 133–142.
- Dvořák, F. 1936: Pravěk Kolínska. Soupis archaeologicalkých památek Kolínska a Kouřimska. Kolín.
- Hellich, J. 1922/23: Předúnětické nálezy v Sánech a okolí, *Památky archeologické* 33, 133–137.
- Hložek, J. 2010: Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu Pečky, k. ú. Pečky, okr. Kolín „Výstavba komunikací a inženýrských sítí obytné zóny v lokalitě Kandie, etapa 2009“. Archiv ARÚ AV ČR, Praha.
- Kos, L. 2013: Hrob pozdní kultury s vypíchanou keramikou v obci Sány, okr. Nymburk, *Vlastivědný zpravodaj Polabí* 44, 35–48.
- Kyselý, R. 2015: Determinace zvířecích kostí z lokality Sány 2012, hrob. 1 (p. č. 63) a obj. 2 (p. č. 2). Nепublikovaný posudek TP-2015-3796. Archiv ARÚ AV ČR, Praha, v. v. i.
- Kyselý, R. 2016: Zvířecí nálezy z mladoneolitických hrobů v Pečkách, okr. Kolín, *Archeologie ve středních Čechách* 20, 143–146.
- Novotný, B. 1950: Jordanovská skupina a jihovýchodní vlivy v českém neolitu, *Obzor prehistorický* 14, 163–260.
- Paolů, I. – Zápotocká, M. 1979: Současný stav a úkoly studia neolitu v Čechách, *Památky archeologické* 70, 281–318.
- Podborský, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno.
- Stocký, A. 1926: Pravěk země české I. Věk kamenný. Praha.
- Šumberová, R. a kol. 2012: Cesta napříč časem a krajinou. Katalog k výstavě nálezů ze záchranného archeologického výzkumu v trase obchvatu Kolína 2008–2010. Praha.
- Vávra, M. 1981: Lengyelská kultura ve východní polovině Čech. Nепublikovaná disertační práce. Archeologický ústav ČSAV, Praha.
- Vávra, M. 2010: Pečky, okr. Kolín. In: M. Lutovský a kol., Terénní výzkumy Ústavu archeologické památkové péče středních Čech v letech 2007 a 2008, *Archeologie ve středních Čechách* 14, 999–1000.
- Vávra, M. – Šťastný, D. 2014: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na k. ú. Pečky, Kandie, okr. Kolín, staveniště RD v r. 2007–2012. ÚAPPSC č. j. 2798/2014.
- Vávra, M. – Beneš, Z. – Šťastný, D. 2014: Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na k. ú. Pečky, okr. Kolín, Nymburská ulice: rýha vodovodu v r. 2008, základy RD v r. 2013. ÚAPPSC č. j. 3377/2014.
- Vávra, M. – Beneš, Z. – Beran-Cimbůrková, P. – Kos, L. – Šťastný, D. *v tisku*: New finds of the Lengyel Culture inhumation graves in Kolín region (Central Bohemia). In: International Symposium „Centenary of Jaroslav Palliardi's Neolithic and Aeneolithic Relative Chronology“ and XXXIIIrd Conference on the Neolithic and the Aeneolithic our countries, Moravské Budějovice. 15th–18th September 2014. Hradec Králové.
- Zápotocká, M. 1970: Die Stichbandkeramik in Böhmen und in Mitteleuropa. In: *Fundamenta II, Reihe A, Band 3, Teil II* (Vorabdruck). Köln–Wien, 1–66.
- Zápotocká, M. 1984: Armringe aus Marmor und anderen Rohstoffen im jüngeren Neolithikum Böhmens und Mitteleuropas, *Památky archeologické* 75, 50–130.
- Zápotocká, M. 1998: Bestattungsritus des böhmischen Neolithikums (5500–4200 BC.). Praha.

Late Neolithic inhumation graves at Pečky, Kolín and Sány in the Kolín region

Part of an inhumation cemetery was unearthed at Pečky (Kolín District) in 2007–2011. We suppose that the discovered graves were arranged in at least three rows oriented SW–NE and each of them consisted of two or three graves. Two more graves were discovered at Kolín and Sány (Nymburk District).

The eight described inhumation graves from the Kolín region contained the remains of 5 women and 3 men. Three graves were intact (Pečky: KH 2, KH 3; Kolín: H 1). A SE–NW orientation prevailed and the bodies usually rested on the right side with the skull pointing south. The woman buried in grave H1 at Kolín lay on her left side and her head was pointing south, too. In only one case, the upper half of the torso of the young man at Pečky (KH 4) lay supine.

The richest grave goods were discovered in the disturbed grave of a young man at Pečky (KH 4; red pigment; shoe-shaped battle axe; 6 blades made predominantly of erratic flint). At least the longest thin brown blade was made of flint from the Polish Jurassic Highland in Lesser Poland. The grave also contained two complete cups and a bowl under which meat from the left half of a sheep's carcass was placed. It was a food offering deposited at the feet of the deceased person (Kyselý 2016). The right half of a piglet, 2 cups and a drilled stone adze were deposited in the male grave at Sány.

All five female inhumation burials contained grave goods. The vessels were placed behind the head, in front of or behind the pelvis and behind the feet. A footed bowl stood on the ribs of a young, indeterminable animal. A large quern-stone covered the lower limbs of one of the women and the other part of the quern lay nearby. Three female graves contained parts of necklaces, such as marble (or possibly bone) cylindrical beads (13 pcs; Pečky, KH 1–3) which were placed under the lower jaw. The grave goods usually consisted of pairs of vessels (bowls, a bowl with a hollow foot). Three complete vessels were replaced with pottery fragments intentionally placed in graves. In two cases, these were sherds from large settlement vessels (Pečky, KH 2 + KH 3). Grave H 1 at Kolín contained a complete bowl and four small fragments of other vessels were found in its fill. The parts of the shoulder of a black bowl which were found behind and beneath the skull, must have been intentionally deposited in the grave (MMK IIb).

The Pečky and Sáňy graves can be associated with the final, phase V of the Stroked Pottery culture (StK V/MBK IIa/LgK II). The dating of female grave H 1 (feature 3) at Kolín to the Moravian Painted Pottery culture was possible thanks to the presence of a small fragment of the slightly broadened shoulder of a square bowl (MBK IIb/LgK III).

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Map showing late Neolithic to early Aeneolithic graves in the Kolín region

Fig. 2. Pečky, section of the 2007 site plan showing the location of the cemetery

Fig. 3. Pečky, exposed part of the cemetery with inhumation graves KH 1 – KH 6

Fig. 4. Pečky, grave KH 1

Fig. 5. Pečky, grave KH 1, finds (1–2 vessels; 3 bone bead; 4 marble bead)

Fig. 6. Pečky, grave KH 2

Fig. 7. Pečky, grave KH 2, finds (1–2 vessels; 1–10 marble beads)

Fig. 8. Pečky, grave KH 3

Fig. 9. Pečky, grave KH 3, finds (1–2 bowl and a fragment of a ceramic bucket with a handle; 3 fragment of a marble bead)

Fig. 10. Pečky, grave KH 4, plan. Three stages of disassembling the northern part of the pit, where a bowl covered animal bones lying on the man's legs. In the southern third, not far from the skull, there were two cups and a battle axe, 6 pieces of chipped stone industry and red clayey powder.

Fig. 11. Pečky, grave KH 4, profiles

Fig. 12. Pečky, grave KH 4, finds (1–3 bowl and two cups)

Fig. 13. Pečky, grave KH 4, battle axe with red pigment at its back (dotted)

Fig. 14. Pečky, grave KH 4, chipped stone implements

Fig. 15. Pečky, grave KH 5

Fig. 16. Pečky, 1 – grave KH 5, cup (1); 2 – grave KH 6, stone axe

Fig. 17. Pečky, grave KH 6

Fig. 18. Kolín, grave H 1

Fig. 19. Kolín, grave H 1, finds

Fig. 20. Kolín, grave H 1, finds

Fig. 21. Pečky, grave KH 1

Fig. 22. Pečky, grave KH 2

Fig. 23. Pečky, grave KH 3

Fig. 24. Pečky, grave KH 4, northern part of the pit with a bowl, an animal offering and the feet of a young man (1st excavation stage)

Fig. 25. Pečky, grave KH 4, northern part of the pit with an animal offering on the feet of the deceased man (2nd excavation stage)

Fig. 26. Pečky, grave KH 4, red clayey powder on and around the skull and a stone battle axe

Fig. 27. Kolín, grave H 1; NW half of the pit with the bones of a woman's legs, a bowl and quern-stones. There is a thick cultural layer visible in the profile above the grave

Fig. 28. Kolín, grave H 1; SE half of the pit with the upper part of a female skeleton

Table 1. New late Neolithic graves in the Kolín region. General overview. Legend: BN = ground stone implement; H = pot; Ka = stone; Ko = bone; M = bowl; MN = footed bowl; P = cup (beaker); S = potsherd; ŠI = chipped stone industry